

XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ЧЕТВЪРТА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

11. заседание

Петъкъ, 13 ноемврий 1942 г.

(Открито въ 16 ч. 20 м.)

Председателствувалъ подпредседателъ д-ръ Петъръ Кюсеиановъ. Секретари: Александъръ Загоровъ и Иванъ Минковъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Съобщения:		Говорили: Л. Поповъ	237
Отпуски	237	Д-ръ А. Поповъ	244
Законопроектъ	237	Докл. С. Яневъ	250
По дневния редъ:		Дневенъ редъ за следващото заседание	255
Проектоотговоръ на тронното слово. (Първо четене — продължение на разискванията)	237		

Председателствувашъ д-ръ Петъръ Кюсеиановъ: При-
съствуватъ необходимиятъ брой народни представители.
Обявявамъ днешното заседание за открито.

(Отсъствуватъ народните представители: Ангелъ Си-
виновъ, Василь Велчевъ, д-ръ Георги Рафаиловъ, Георги
Тодоровъ, Гето Кръстевъ, Димитъръ Арнаудовъ, Димитъръ
Киревъ, инж.-арх. Иванъ Гърковъ, Илия Славковъ, Кириль
Минковъ, Лазаръ Бакаловъ, Минчо Ковачевъ, Недѣлчо
Куюмджиевъ, Никола Василевъ, Петъръ Грънчаровъ, Пе-
теръ Думановъ, Тодоръ Кожухаровъ и Тотю Новаковъ)

Председателството е разрешило отпущъ на следните
г-да народни представители:

Георги Тодоровъ — 1 день;
Димитъръ Киревъ — 4 дни, и
Инж.-арх. Иванъ Гърковъ — 4 дни.

Имамъ да ви направя следното съобщение:

Постъпилъ е отъ Министерството на финансите зако-
нопроектъ за ценовете, заплатите и възнагражденията
на държавните служители.

Законопроектътъ ще бѣде раздаденъ на г-да народ-
ните представители.

Минаваме на дневния редъ:

Първо четене проектоотговора на тронното слово —
продължение на разискванията.

Има думата народниятъ представитель г-нъ Лазаръ
Поповъ.

Лазаръ Поповъ: (Отъ трибуната) Г-да народни пред-
ставители! Пристигамъ къмъ тази трибуна днесъ съ ви-
димо външение, защото съзнавамъ извънредно важното ѝ
значение въ нашия политически животъ и чувствавамъ
нейната висота, на която всѣки, който се качи, ще трѣбва
да се държи твърдо, ако иска да изпълни добре своя
дългъ хато народенъ представителъ. Външението ми се
засява още повече и отъ това, че моментътъ, въ който
ставатъ разискванията по отговора на тронното слово
днесъ, наистина е моментъ съдбоносенъ, както за нѣлия
свѣтъ, така и специално за насъ, българитѣ, и за нашата
държава, и думитѣ, които ще трѣбва да се кажатъ, на-
истина ангажиратъ не само нашата лична отговорност, но
едвали не и отговорността на нашата държава. Ето защо
азъ искамъ да бѣда прецизенъ и внимателенъ. Искамъ
сжщевременно, обаче, да отговоря и на своето предназна-
чение, като поставя и засегна въпроси, които нашето вни-
мание не може да отбѣгне.

Г-да народни представители! Ние, хората на XXV На-
родно събрание, за четвърти пътъ имаме щастието и
честта да посрещнемъ нашия мѣдъръ Държавенъ глава,
да чуемъ отъ неговитѣ уста царското слово, и заедно съ

това да засвидетелствуваме не само отъ наше име, но и
отъ името на народа, когото представляваме, своята дъл-
бока и безкрайна обичъ къмъ него, къмъ неговата мѣд-
ростъ, а заедно съ туй да му дадемъ увѣренне за дълбо-
ката си преданостъ при ръководството на нашиятъ на-
родни дѣла. Нашиятъ Държавенъ глава, нашиятъ владѣ-
тель очаква отговора, който народното представителство
ще му даде. И ето, предъ мене е този отговоръ, който
днесъ ще разискваме.

Г-да! Съгласенъ съмъ съ отговора. Действително, тек-
стътъ на отговора изразява нашето разбиране по всички
въпроси, които сме засегнати въ него. Азъ съ удоволствие
констатирамъ, че този отговоръ е напипалъ пулса на
въпроситѣ и на съвременния ни животъ тъй, както ние
поотдѣлно разбираме тѣзи въпроси и този животъ. И все
пакъ, за да може нашиятъ отговоръ да бѣде пъленъ и
изчерпателенъ, за да може да ползува управлението ни,
а най-вече за да може отъ него да се възползува и Дър-
жавниятъ ни глава, който го очаква, ние, опредѣленитѣ
да говоримъ тукъ по отговора на тронното слово народни
представители, трѣбва да се постараемъ да кажемъ исти-
нитѣ, които наистина съществуватъ, и тѣзи истини да по-
служатъ на онѣзи, които управляватъ и ръководятъ дър-
жавата. Нѣма къде другаде днесъ, г-да народни предста-
вители, да се говори истината, освенъ тукъ. Не може
тази истина да се говори публично и всѣкога, защото
това не би представлявало гаранция за реда и за спокой-
ствието въ страната. Но когато тя се казва тукъ, бждете
сигурни, че ще има кой да я чуе, а особено когато се
казва въ форма и по начинъ, който отговаря на нашето
високо предназначение.

Г-да народни представители! Когато се говори за вън-
шната политика на България, ние не можемъ да не си
спомнимъ за речта на нашия министъръ-председателъ
г-нъ Филовъ, държана въ Военния клубъ на 15 септем-
врий т. г., въ която той отъ висотата на своето положение
е съобщилъ на българския народъ, че нашето обединение
е почти завършено. Единъ министъръ-председателъ упо-
трѣби думата „почти“. Отговорътъ на тронното слово
допълва тази мисль много добре, казвайки, че ние ще
докажеме нашето обединение въ народноститѣ ни гра-
ници, следъ като борбата за новия редъ въ свѣта бѣде
завършена. И действително, въ това „почти“ има нѣщо,
което ние би трѣбвало да си обяснимъ. Защото българ-
скиятъ народъ има своитѣ национални идеали, той се е
борилъ за тѣхното осжществяване не една година, не 20
години следъ Ньойския диктатъ, не отъ вчера — той се
е борилъ за тѣзи идеали отъ момента, въ който на Ба-
канитѣ стѣпни кракътъ на нашия пръвъ господаръ Испа-
рихъ. И ето, азъ съмъ длъженъ да кажа, че съдържа-

нието на това „почти“ — което „почти“ трябва да излезе наистина един ден от българския речник — се състои във факта, че има още българи, български мѣста, села и градове, които се намират под чужда власт. Респективно това се отнася за ония мѣста, където са настанени още гръцките власти, макаръ че тѣзи мѣста се намират под контролата на германската окупационна войска. Това е преди всичко Маришката долина, това е, на второ мѣсто, Солунската област.

Не е тук мѣстото днес да разисквамъ всички видове съображения, които биха могли да създадатъ убеждението, че това са действително стремежи на българската нация. Ще кажа само, колкото се касае до Маришката долина, че това е една икономическа жизнена необходимост за България, отъ която зависи нашата икономическа независимост; че дотогава, докогато Маришката долина не бъде въ нашитѣ ръце, Дедеагачъ и околноститѣ на Бѣломорска Тракия около Дедеагачъ ще бъдат лишени отъ възможността за едно спокойно и свободно стопанско развитие. Азъ припомнямъ само като аргументъ въ това отношение два международни акта, които определятъ нашитѣ права най-категорично и които нѣма да позволят на никого да се сърди: на първо мѣсто, това е турско-българскиятъ договоръ отъ 1913 г., който предвиждаше използването на линията Свишеградъ-Дедеагачъ за 10 години отъ насъ и тѣхъ на равни условия; на второ мѣсто, конвенцията по ректификацията на сѣщата тая българско-турска граница отъ септември 1915 г., споредъ която конвенция отъ Караагачъ по лѣвния брѣгъ на Марица всичко остава въ български ръце.

Втората област, казахъ, е Солунската, устнето на Вардара, прекраснитѣ български мѣста, градове и население тамъ, за които нѣкоя се бѣха изказали преди мене.

Г-да! Всички тѣзи мѣста се намиратъ подъ гръцка власт. Вѣрно е, че има редица съображения, които ние дълбоко уважаваме, срещу които не се противопоставяме и съ които ние се примиряваме, за да бъде туй положение така. Но точно днесъ, въ този моментъ, когато ставатъ извънредно важни и интересни събития въ свѣта, ние трябва да кажемъ, че политическото благородство на нашитѣ велики съюзници ще трябва да има предвидъ лукавството, което отъ вѣкове постоянно и неотмѣнимо е характеризирало, характеризира и ще характеризира гръцитѣ на балканския полуостровъ. Азъ ще припомня, че приятелитѣ на гръцитѣ сами ги характеризиратъ като лукави. И действително, за двойната игра на дветѣ гръцки правителства въ периода 1915—1918 години, игра, която сѣщо не беше добре схваната тогава, самитѣ французи, чрезъ устата на единъ свой виденъ историкъ, проф. Буржоа, казватъ: „Това беше една политическа комедия, на която са способни лукави хора“. А генералъ Сарай, който беше натоваренъ да образува солунския фронтъ; който ароучваше поведението на гръцитѣ по онова време, казва: „Непрекъснатата редица отъ лукавщини отъ страна на гръцкитѣ правителства ни заставятъ да вземемъ мѣрки, и ние ще ги вземемъ, за да не дадатъ тѣзи лукавщини отрицателенъ за френската теза резултатъ.“ Г-да! Това казватъ приятелитѣ на гръцитѣ. Когато дойде моментъ ние да кажемъ, какво е гръцкото лукавство, азъ ще спра вашето внимание — безъ да се простирамъ въ подробности — само на междусъюзническата война, на договора между Гърция и Сърбия въ 1913 г., месецъ мартъ; ще се спра специално и парочно върху нападението на генералъ Пангалосъ въ 1925 г. долу, въ Петричката ни област; нападението, което беше точно противоположно на поетитѣ отъ Гърция ангажирани на международна плоскост. Тогава грѣбваше да се решава съдбата на Тракия въ една мирна конференция, и тѣ не само че не бѣха съгласни съ това, но пратиха своитѣ войски, респективно генералъ Пангалосъ, да отслабятъ още повече намалѣлото значение на България, която беше безъ войска и безъ права за момента.

Колкото се касае, обаче, до това лукавство, азъ искамъ да припомня предъ васъ изучаванията, които са правени и които изучавания не са наши, а на чужди хора, които са били въ контактъ съ гръцитѣ и тукъ, и въ Америка. Такова е изучаването на проф. Оскаръ Паусъ, който е наблюдавалъ гръцитѣ, които живѣятъ въ Америка, и който казва за тѣхъ: „Гръкъ означава лошо творение; качества, които съдържа понятието гръкъ, са: скъперничество, сребролюбие, алчностъ, лицемерие, отвращение отъ физически трудъ, съмнително занятие и морална разюзданост. Политическиятъ мирогледъ на гръка сѣщо не стои на висота. Той се присвѣднява въ политическо отношение къмъ оная група, която, споредъ негова преценка, има властта и отъ която той очаква само изгоди.“

Г-да народни представители! Ние предупреждаваме, ние сочимъ, ние знаемъ, че и въ този моментъ лукавството на гръцитѣ се проявява. Спрямо туй лукавство всѣко благородство е излишно. Ние бихме желали да се ликвидира веднажъ завинаги спорътъ, дали днешнитѣ гръци иматъ нѣщо общо съ древнитѣ гръци — гръцитѣ на Сократа. Ние българитѣ, които ги познаваме; ние българитѣ, които сме страдали отъ тѣхъ, казваме: днешнитѣ гръци нѣматъ нищо общо съ древнитѣ гръци; на тѣхъ никой не бива да вѣрва, а най-малко онѣзи, съ които ние сме въ общи добри и приятелски отношения.

Колкото се касае до други български земи, които сѣщо отразяватъ съдържанието на понятието „почти сме обединени“, азъ ще кажа едно, г-да народни представители. Ние вѣрваме на Дуче, ние вѣрваме на Мусолини, ние вѣрваме на неговата последна декларация, която е потвърждение на една негова неизмѣнна политика, че Италия и специално Дуче са били, са и оставатъ приятели на българския народъ. И отъ тѣзи наши приятели ние очакваме само приятелско отношение, ние очакваме едно справедливо и вѣрно решение на нашитѣ национални проблеми. (Нѣкои народни представители ржкоплѣскаха) Азъ казвамъ, че ние очакваме това, защото други причини и други мотиви могатъ да ни заставятъ да мислимъ по другъ начинъ.

Г-да народни представители! Всичко това, изразено отъ мене по тоя начинъ, идва веднага да ми напомни да излъжа предъ васъ и да обясня, какво е нашето отношение къмъ нова Европа, за да не остане у никого какъка съмнение, че ние спрямо нова Европа не ще имаме само еготици подбуди и че нашитѣ отношения къмъ нова Европа не ще се диктуватъ единствено и само отъ нашитѣ собствени интереси. Нашето отношение къмъ нова Европа е едно убеждение преди всичко за нейната нужда. И затова отлично и сполучливо въ отговора на тронното словесие казваме така: „Въ съдбоноснитѣ времена, които свѣтътъ изживява, въ борбата за новъ редъ, която ще донесе повече правда на свѣта, както и обединение на българския народъ въ неговитѣ народностни граници, правителството ще сътрудничи искрено на силитѣ на Осъта“. Ето нашето убеждение. Ние виждаме, ние съзнаваме и ние казваме, че преди да има единъ новъ редъ, преди да е осъществена една нова общностъ на народитѣ отъ Европа, преди да е разбито старото понятие за държавитѣ въ Европа, преди, следователно, тази Европа да се е освободила отъ всичкитѣ недъзи, които иносѣще стариятъ порядъкъ, ние е възможно да се мисли и говори за българско обединение. И точно тукъ е нашата сила днесъ. Ние българитѣ съзнаваме, виждаме и казваме, че нова Европа преди всичко трябва да бъде осъществена, а следъ това нашето обединение. Ето нашиятъ националенъ еготиъмъ, ето нашето собствено схващане за новия редъ, ето въ случая нашата жертва. И тя трябва да бъде схваната правилно. Защо е така? Очевидно, защото нашето отношение, г-да народни представители, къмъ нова Европа не датира отъ септември 1939 г., когато започна войната за нова Европа. То датира отдавна. То е старо. То е отношение още отъ времето на епохата на възраждането, изразено най-точно и най-вѣрно въ думитѣ на нашия премъдъръ апостолъ Василь Левски; който каза на онѣзи, които го питаха: „А бе, дяконе, когато ще се освободи България, ти сигурно царъ ще станешъ“, а той имъ отговори: „Не, когато се освободи България, азъ ще ида да се боря за свободата на други поробени, за да се радватъ и тѣ на живота, както ще се радва и България“.

И ето, ние се връщаме моментално къмъ онова време, къмъ оная епоха, когато България беше подъ робство, за да извадимъ оттамъ нашето заключение. Ние винаги сме били за правдата, за свободата на народитѣ, за истината. И днесъ ние схващаме точно така тази нова Европа, ако тя се осъществи, въ която само България ще намѣри своето естествено обединение. Ето защо ние спимъ въ колелата на Осъта нѣма да поставяме.

Но, г-да народни представители, отъ тази трибуна трябва да се заяви, че българскитѣ национални идеали са вѣчни и че както ние имаме здраво и твърдо убеждение къмъ нова Европа, така и тя трябва да има правилно отношение къмъ България. Нова Европа има нужда отъ една сила, готѣма и наистина обединена въ своитѣ народностни граници България; нова Европа има нужда отъ една България, която да е осъществила своята мисия из Балканитѣ. България е призована тукъ на Балканитѣ да бъде истинския имъ господаръ. България тукъ на Балканитѣ трябва да бъде оная държава, отъ която наистина ще зависи развитието на цѣлия културенъ, политически и стопански животъ на Югоизтока на Балканитѣ. За това България има обективни условия: единъ героиченъ народъ,

единъ трудолюбивъ народъ, единъ народъ съ здрави морални качества и традиции; единъ народъ, който е най-многоброенъ на Балканитѣ, единъ народъ, който е наистина най-просвѣтенъ и който въ всички случаи самъ е изграждалъ съдбата си, който въ миналото даде тукъ на Балканитѣ пръвъ примѣръ не само какъ да се организира една държава, но и какъ съ просвѣта и култура да бъдатъ ръководени и възпитавани тѣзи народи, които населяватъ Балканския полуостровъ.

Ето защо нашето отношение къмъ нова Европа ни диктува да кажемъ, че българскиятъ националенъ идеалъ е този — да видимъ въ нова Европа България осъществила своята мисия. (Нѣкои народни представители ржкоплѣскаха) Дотогава, докогато тази мисия не бъде осъществена, нека нашитѣ поколения, нека онѣзи, които идватъ следъ насъ, нека българитѣ въ вѣчността се борятъ за този идеалъ и го осъществятъ, защото само тогава България наистина ще бъде и ще пребъде, и на Балканитѣ ще има миръ и редъ.

Същевременно азъ съмъ дълженъ тукъ да кажа, че когато се говори за нова Европа, нашиятъ приносъ за нейното създаване въ този моментъ наистина не е малъкъ. И тукъ отговорътъ на тронното слово доста хубаво казва: „Народътъ чувствава последицитѣ отъ свѣтовната война, въ която и България има своя дѣлъ“. Г-да народни представители! Имаме ли дѣлъ въ тази война? Доприносѣхме ли нѣщо; въ какво се състоятъ нашитѣ заслуги досега и можемъ ли да се помиримъ съ мисълта, че когато България още не воюва, тя нѣма никакъвъ приносъ за нова Европа? Азъ заявявамъ, че нашиятъ приносъ е толкова цененъ и всеотдаенъ, че само онѣзи, които иматъ въ своитѣ души отрова, и ония, които винаги желаятъ да критикуватъ и атакуватъ, не го виждатъ. Нашиятъ приносъ е всеотдаенъ. Той е голѣмъ. Ние запазиме мира тукъ на Балканитѣ до месецъ априлъ 1941 г. Велествие на това Балканитѣ не бѣха вулканъ, отъ който би изригнала лава срещу нашитѣ съюзници. Съ своята отстъпчивостъ ние дадохме възможностъ тукъ на северъ между България и Румъния да се осъществи едно споразумение, което предпази тѣзи страни отъ кървави конфликти и по силата на което споразумение и България, и Румъния станаха едни действителни достойни членове на новото общество.

Г-да народни представители! Съ своята тактичностъ и разумностъ, не проявявайки агресия, ние установихме едно приятелство съ турската република съ Турция, което приятелство, забележете добре, почива на здрави основи и за което приятелство свѣтътъ и специално нова Европа ще има да ни благодарятъ. Знаеше се, че безъ него доста неприятности биха се случили тукъ на Балканитѣ.

Но същевременно, осъществявайки по този начинъ нѣкои отъ приноситѣ къмъ борбата за нова Европа; запазвайки своя умъ въ главитѣ си, ние, българитѣ, днесъ изразнахме и сме единъ стожеръ на стопански редъ и на военна дисциплина на Балканитѣ и съ своята войска, пазики две морета, Черното и Бѣлото, направихме отъ Балканитѣ непристъпенъ бункеръ за онѣзи, които биха дошли тукъ или които биха се опитали да ни нападатъ. Ние не се биемъ, вѣрно, е това, но съмнява ли се нѣкой отъ васъ, че ако се наложи България да грабне оржжието въ ржка, тя нѣма да нанесе най-страшния ударъ на нашитѣ врагове? И само въ битката ли е нашата заслуга? Азъ казвамъ, г-да народни представители, че има военнoлюбии у насъ, има хора, които лесно махатъ шпагитѣ си, има лица, които винаги казватъ на правителството и на народното представителство: „Вие сте поражени“. Защо? Защото не сме пратили нито единъ войникъ, на примѣръ, на източния фронтъ, или защото досега българската войска изобило е мирна. Азъ зная, че тѣзи военнoлюбии, че тѣзи патриоти въ кавички, които лесно проповѣдватъ войната и два пѣти по-лесно винятъ нашето правителство за това, че е мирно, когато дойде истинската война, ще бъдатъ нѣкъде въ тила, тилови герои, ще бъдатъ скрити. Но днесъ, когато трѣбва да се трови българското общество, тѣ съ на сцената и лесно вадятъ шпагата. Да, ние чувствуваме всичко това, за да кажемъ въ заключение: нашата външна политика действително е политика на единъ възмъжалъ и поумнѣлъ народъ. Колко лесно е, особено въ днешния моментъ, драги мои колеги, да се говори за максимализмъ; колко лесно е сега да се разправятъ голѣми приказки, колко лесно е днесъ да се поведе единъ народъ по настроение къмъ издевателства или къмъ една нова война. Това днесъ е лесно, защото България не е заградена отъ врагове, защото нѣма нито една войска, която би ни се противопоставила. Но именно днесъ и правителство, и Народно събрание, вдъхновени,

както често и добре се казва, отъ нашия мждъръ Царъ, съ запазили ума въ главата си и съ подчинили цѣлата наша външна политика на българскитѣ интереси, безъ увлечения и сантиментализмъ, и съ я съобразили съ задачитѣ на Осѣта, съ нашитѣ възможности и съ нашето предопредѣление тукъ, на Балканитѣ.

Г-да народни представители! Азъ нѣма да отговарямъ на онѣзи, които иматъ англофилски настроения и които сѣдятъ нашата политика посвоему. Азъ искамъ да дамъ отговоръ на онѣзи, които сподѣлятъ нашата политика, твърда, ясна и решителна, политика на разбирателство и сътрудничество съ Осѣта, но които често казватъ, даже отъ тази трибуна единъ пѣтъ и г-нъ Цанковъ го каза: „Да, тъй е, вие сте съ Осѣта, но вашата политика не е много искрена, тя не е откровенa.“

Г-да народни представители! Дали тази политика е искрена или не, за това сведочи царското слово преди всичко, а сведочи и речта на нашия министъръ-председател отъ 15 септември, който много ясно заяви, че нашата политика е окончателно установена, че нашата съдба е неразривно свързана съ съдбата на онѣзи, съ които сме се свързали. Отъ това по-ясно не може да има, отъ това по-твърдо не може да се каже за една политика. Но има български националисти, има даже господа, които съ заемали министерски постове, а има и единъ бившъ министъръ на войната, има единъ бившъ главнокомандуващъ на българската войска въ голѣмата война, които, за да правятъ вътрешна политика, отиватъ или въ чужбита по нѣкой пѣтъ, или въ нѣкоя чужда легация, за да критикуватъ точно тукъ нашата външна политика и за да представятъ себе си като истински експоненти за една откровенa, твърда и честна политика спрямо силитѣ на Осѣта. На тия господа, които мислятъ така, които вършатъ туй и които искатъ да правятъ дребна вътрешна политика чрезъ външната политика — дребна, казвамъ, защото тя е насочена само за тѣхнитѣ постове, за тѣхнитѣ амбиции и за получаване на властъ — азъ заявявамъ: вие нѣмате право въ този моментъ да атакувате нашата външна политика за липса на откровеностъ, вие нѣмате и възможностъ да докажете това. Но ако вие продължавате да го вършите, вие сте наравно вредни съ онѣзи, които иматъ англофилски тенденции. Все пакъ българската външна политика ще се ръководи отъ отговорнитѣ фактори и нито една отъ легациитѣ, на която и да е отъ странитѣ тукъ въ София, не може да ви послужи за параванъ на вашитѣ намѣрения и да ви даде сила да правите вътрешна политика. Азъ съмъ сигуренъ, че тѣзи хора, които не съзнаватъ своята грѣшка и често пѣти излагатъ себе си, намиратъ достатъчно сериозенъ и достоенъ прѣмѣтъ тамъ, където ходятъ да плачатъ за властъ. Нашето правителство и ние, които искаме да направимъ режима твърдъ, държавата силна, трѣбва наистина да спремъ своя погледъ върху тия действия и да се заяви на тия господа: дотогава, докогато вие атакувате нашата външна политика въ липса на откровеностъ и тропате на чужди порти, за да получите властъ и министерски постове, дотогава вие сте вредители и за васъ нашата преценка е: вие сте самозабравили се личности, които не знаятъ какво е отговорностъ въ този важенъ и критиченъ моментъ. Азъ избѣгнахъ да цитирамъ имена по понятни съображения, но вие, г-да, сигурно се сѣшате за кого се касае.

Александъръ Цанковъ: Г-не председателю!

Лазаръ Поповъ: Не се касае за Васъ, г-нъ Цанковъ.

Александъръ Цанковъ: Г-не председателю! Добре е да обясни ораторътъ, има ли такива, които ходятъ да чукатъ по чужди врати и да искатъ властъ. Тукъ се визиратъ бивши министри.

Лазаръ Поповъ: Тѣ се знаятъ. Азъ бихъ могълъ да продължа да говоря по този въпросъ, да изнеса факти и данни. Стига, обаче, едно предупредение, за да заглѣхнатъ тѣхнитѣ амбиции и ходове тамъ, където ние ги знаемъ много добре.

Азъ, обаче, г-да народни представители, съмъ учуденъ, че вчера тукъ г-нъ Мушановъ, бившъ министъръ-председателъ, говорейки по външната политика, не каза много ясно и точно, собствено какво е неговото разбиране. Той подхвърли това или онова. Не отричамъ заслугитѣ на г-нъ Мушановъ. Да се разберемъ. Зная, че г-нъ Мушановъ, като министъръ-председателъ на България и специално като министъръ на външнитѣ работи, направи онова, което бѣше въ него моментъ възжелание на българския народъ — той отказа да присѣдини България

към Балканското споразумение и му нанесе първия сериозен удар. — Но, г-н Мушанов, вчера, когато говорихте, Вие казахте, че не Ви била дадена думата нито в момента, когато се гласува присъединението на България към Тристранния пакт, нито в момента, когато се обяви война на Америка и Англия. Вие, обаче, не си довършихте мисълта вчера. Вие казахте: „Е-е, и тъй мина. Ние си подадохме, ние си депозирахме заявленията.“ Г-да! Кои заявления, къде ги депозирахте? Дали актът, съ който народното представителство одобри присъединението на България към Тристранния пакт, е едно заявление, дали другият акт е също друго заявление? Нима това не е единъ израз, който съдържа въ себе си желание за обидна на една политика, която въ край на краищата, г-да народни представители, ни доведе до този резултат, който имаме днес — България почти обединена? Вие, г-н Мушанов, тръбваше въ това направление да се изразите ясно — одобрявате ли или не одобрявате тази политика. И когато замълчахте по този въпрос, ние сме длъжни да Ви кажем, че българското правителство никога и никому не е депозирало заявления, че българската държава никога не е молила когото и да е, че българската държава съ своята достойна независима външна политика е спечелила доверието на най-големите сили въ Европа и точно затуй тя бѣше оценена и подкрепена. Не заявления, а чувства на братство и вѣрност ни свързват съ тия хора, съ които ние тръгнахме изъ общия път, и точно това е, което дава общия резултат. Ето защо азъ искамъ да видя въ декларацията на г-н Мушановъ една опозиция на нашата външна политика, която опозиция, обаче, той нѣмаше смѣлостта да изрази, и голѣмиятъ капитал, който той действително имаше като министъръ на външните работи, въ това отношение бѣше вчера жестоко намаленъ.

Г-да народни представители! Когато се говори за нашата външна политика, за нашия приносъ въ нова Европа, ние трѣбва да бѣдемъ наясно по следния въпросъ и този въпросъ винаги да стои въ съзнанието на българските политици, ако искатъ да бѣдатъ тѣ действително политически мъже отъ първа класа. Ролята на България тукъ на Балканите за изграждането на нова Европа е толкова голѣма и тѣй добре оценена, че само унищожаването на България отъ нашите противници може да донесе преломъ въ събитията на Югоизтока. Този цененъ приносъ, който ние имаме и за който говорихъ преди малко, е разбранъ добре и въ Америка, и въ Англия отъ емигрантските правителства. И нека тукъ ви кажа, че точно емигрантските правителства въ Лондонъ, особено тѣзи на Балканските народи, които се вдъхновяватъ отъ г-н Бенешъ, опредѣлиха ясно съдбата на България, когато тя би била поставена на една подсъдимка скамейка. Г-н Бенешъ заяви съ своя подписъ въ американското списание „Форинъ аферс“, че следъ победата на англо-саксонците, тукъ, на Балканите, трѣбва да се образува отъ Югославия, Гърция, Албания и Румѣния единъ блокъ; да се принуди България да влѣзе въ този блокъ, като се предостави на нейните съседи да уредятъ сами своите спорове съ нея. Ето този чехски евренъ, който въ 1919 г. на мирната конференция единственъ отъ всички предложи България да бѣде разпредѣлена между четирите свои съседи, днесъ казва, че ще бѣдемъ принудени да влѣземъ въ този блокъ и че на нашите съседи ще се предостави сами да уредятъ своите спорове съ насъ. Азъ заявявамъ: ние сме съгласни да уредимъ своите спорове сами съ своите съседи, защото ние сме ги уреждали. Всички ще си спомните 1912 и 1915 г. И ако се остави сами да уредимъ споровете си, ние ще поставимъ на мѣсто всѣки, който би искалъ да отнеме нашата независимост. Но тази закана, тази присѣда, това отношение на г-н Бенешъ, който изразява мнението и на югославското емигрантско, и на грѣцкото емигрантско правителство, и на другите, трѣбва да стои като обидна на ухото на всѣки българинъ, който днесъ обсъжда нашата външна политика и който я обвинява въ неискреностъ или въ неточностъ, или който желае изобозда я за оспори.

Азъ смѣтамъ, г-да народни представители, че къмъ нашата външна политика най-здравно отношение има българскиятъ народъ отъ градове и села. Ние, които ходимъ въ селата и градовете и които сме най-често между народа, можемъ да кажемъ на своето правителство и чрезъ него на своя Царь, че българскиятъ селянинъ, българскиятъ работникъ, българскиятъ еснафъ действително сподѣлятъ тази политика, и тѣ не се нуждаятъ отъ повече аргументи, за да разбератъ, че тя е най-правилната, че ние ще я водимъ съ упоритостъ и че на тази политика България дължи не само своето обединение, но утре ще дължи

своето първенствущо положение на Балканите въ рамките на една нова и по-справедлива Европа. (Нѣкои народни представители ржкопѣтскато) Ето защо политиката, която се води, трѣбва да намѣри, намира и ще намира всѣкога искрената подкрепа на най-честните хора въ нашата страна.

Азъ съмъ много доволенъ, че въ отговора на тронното слово, г-да народни представители, ясно се говори сжко и за нашата привързаностъ и за нашата вѣрностъ къмъ тѣй наречения антикомунистически блокъ. Тронното слово и отговорътъ отразиха едно дълбоко убеждение на селския, на еснафския и патриотиченъ български народъ въ това направление. Ние скѣсахме съ сантиментализма. Русия е раздѣлена отъ болшевиизма. Ние не само нѣмаме нищо общо съ болшевиизма, но българскиятъ народъ съ собствени сили, безъ ничия подкрепа презъ септември 1923 г. и при Арабаконакъ въ 1925 г. даде всичкиятъ отпоръ, който можеше да даде, на силите на комунизма и разрушението и изгони комунизма отъ нашите предѣли. Нека всички държави да свършатъ това навреме, и ние ще бѣдемъ доволни. България, следователно, когато се присъединява къмъ този пакт, когато го поддържа и когато ще върви съ неговите идеи напредъ, брани цивилизацията и културата си. Това е само едно отражение на вътрешното дълбоко убеждение, което цѣлиятъ народъ има за значението на комунизма и болшевиизма.

Г-да народни представители! Нека да ви кажа, че силата на нашата връзка съ Турция е точно въ това разбиране на двете държави. И Турция, и България, въ борбата си съ болшевиизма, сж се хванали ржка за ржка. Нека да бѣдемъ спокойни, че въ крайния моментъ тѣи две държави нѣма да излѣзатъ една срещу друга, а заедно ще се опитатъ, може би, да сразятъ болшевиизма, който еднакво е хвърлил своя погледъ и къмъ тѣхъ, и къмъ насъ. Ето въ това отношение силата на нашата връзка е здрава и нека това да успокоява съвѣстѣта на ония, които мислятъ другояче.

Но вчера тукъ г-н Мушановъ се опита да окарикатури инициативата съ устроена изложба срещу Коминтерна. Г-да народни представители! Азъ не мога да разбера това противоречие въ душата на г-н Мушановъ. Отъ една страна той казва: „Азъ изгонихъ 32-ма души комунисти отъ Парламента“, а отъ друга страна скѣрби, че тукъ билъ показанъ истинскиятъ обликъ на комунизма. Та кой ви застави да изгоните 32-ма души отъ Парламента? Нали истинскиятъ обликъ на комунизма, нали неговата разрушителна сжщностъ, нали опасността, която комунизмътъ представляваше въ него моментъ за България? Защо се сърдите тогава за уреждането на тая изложба, която идва въ този моментъ релефно и ясно да очертае грубитъ и варварски инстинкти на болшевиките и болшевиизма и които внесе въ душите на 250.000 посетители доста ясно съзнание за онова, което представлява болшевиизмътъ, и сжщевременно илюстрира онова, което често пати се говори, безъ да бѣде доказано. Азъ считамъ, че тая изложба имаше своето безспорно и голѣмо значение и не бѣше редно единъ патриотъ, какъвто, безспорно, е г-н Мушановъ, да се отрича отъ собствените си скѣзациа въ това направление и да смѣта, че ние направихме сме показали истинския образъ на болшевиизма въ форма на урангутани и не зная какво още. Ако това е истината, така че бѣде представена. Отъ истината народътъ не се плаши. Тази истина, напротивъ, укрепва въ народа съзнанието, че тукъ, въ България, комунизмътъ би билъ една чуждица и че тукъ, въ България, комунизмътъ никога не бива и не трѣбва да дойде, а трѣбва да бѣде изгоненъ сжко тѣй, както и Вие изгонихте 32-ма депутати отъ сградата на българския Парламентъ.

Когато минавамъ върху нашата вътрешна политика, азъ заявявамъ, г-да народни представители, още въ самото начало, че нѣма да говоря за идеология. Считаю това за излишно. Идеологията, такава какъвто е на наше правителство и безпартийния режимъ, е ясна. Може би тя не е написана въ детайли, може би тая идеология не е единъ катехизисъ, още не е добре и стилино разработена, но това е действително една идеология, която се е въплѣтила въ редица добри дѣла, и само слѣпиятъ може да я отрече, да не я види и да не я признае.

Днесъ за вътрешна политика ние трѣбва да говоримъ само въ единъ смисълъ: какви сж предстоящите задачи на правителството. И ако тѣзи предстоящи задачи ги означимъ по-точно, и ако правителството ги изясни, ето идеологията. И тогава бѣдете сигурни, нѣма да става нужда да споримъ, има ли или нѣма идеология. И азъ ще се помѣча да кажа: първата и неотмѣнима задача днесъ на правителството въ областта на нашата вътрешна по-

политика е да се изгради, да се осъществи национално единение и обединение на българския народ. Национално единение и обединение на българския народ действително може да стане, когато на висотата на своето положение застанат двата фактора, Царь и народът. Нашето национално единение става и ще става без помощта на партията, а въ пълно съгласуване на царската воля с народните въжелания и интереси.

Нѣкога приятелѣтѣ на г-нѣ Мушановѣ ласкаеха тукъ народа, а пренебрегваха силата и значението на народа, който тогава въ сѣщностъ бѣше само лѣганъ. Днесъ, обаче, народътъ е представенъ тукъ въ лицето на народнитѣ представители, а Царьтъ действува чрезъ правителството, което по негова воля и подъ негово ръководство ръководи сѣдбинитѣ на нашето отечество. Нѣкога партийнитѣ шефове замѣстваха върховенството на царската властъ. Днесъ безпартийното правителство съзнателно и конституционно служи на идеята за неоспорима и авторитетна царска властъ, като основенъ елементъ на народното единство и като условие за държавното ни прѣуспѣване. Действително, днесъ не се говори подъ пѣтъ и надъ пѣтъ за народа. Никой не го ласкае, никой не дразни инстинктитѣ му и никой не го лѣже, а всичко се насочва къмъ запазване на интереситѣ му и къмъ осъществяване на неговото благоденствие, миренъ трудъ и спокойно развитие. Народътъ вижда въ лицето на безпартийното правителство една творческа властъ, а не едни самозвани водачи, чието единствено качество нѣкога бѣше да говорятъ и да лѣжатъ, безъ да творятъ. Днесъ народното представителство е върѣтъ народа, то не шуми, то не се проявява съ помпозни речи. Народното представителство, обаче, бди върху всички жизнени въпроси, които интересуватъ народнитѣ маси, представлява „достойно“ народа и работи, работи за него съ искрена обичъ, съ честна мисль. Нѣкога народнитѣ представители забравяха своитѣ колегии, заети премного въ партийнитѣ междуполитически борби и отдалени значително на твърде лекъ животъ, който тѣ шедро имъ предлагаше пошната атмосфера на столицата. Днесъ народното единение се осъществява постепенно, безъ посрѣдници, и то въ днешнитѣ времена представлява първостепенна грижа на правителството и Парламента.

Втора грижа е да се изгради бодръ духъ въ нацията. Бодритѣ духъ въ нацията, г-да народни представители, споредъ мене, ще се крепи върху три фактора: върху армията, върху младежта и върху здравата стопанска и продоволствена политика.

Нашата армия е народна, тя е идейна, тя е съ пълна готовностъ, тя е добре въорѣжена, тя е върна на Царя. Но онѣзи, които виждатъ, че безпартийнитѣ режимъ въ това направление направи най-много и мѣчно може да бѣде критикуванъ, най-накрая чрезъ една фалшификация на истината, съ едно страшно извѣртване на думитѣ на министъръ-председателя въ Военния клубъ на 15 септември се опитаха да атакуватъ правителството и Парламента. Тѣ казаха — и вчера отъ тази трибуна Мушановъ и онѣя денъ генералъ Луковъ въ позивитѣ на легионитѣ, които напоследѣкъ оглавява — Вие, г-не министъръ-председателю, посегнахте на българската армия, като докарате генералитѣ да слушатъ речта Ви, за да ги накарате да бранятъ режима Ви.

Г-да народни представители! Чудно съгласуване, чудно единство между авторитарния генералъ Луковъ и демократа Никола Мушановъ! Съображенията сѣ ясни. И еднитѣ, и другитѣ се стремятъ къмъ едно и сѣщо нѣщо: да намѣрятъ слабата страна на този режимъ, да го атакуватъ, да го свалятъ и да се качатъ тѣ на тѣзи мѣста, които заематъ професоръ Филовъ и неговитѣ колеги.

Кѣде е истината? Вѣрно ли е, че нашиятъ министъръ-председателъ е поискалъ да политизира армията въ защита на режима?

Екимъ Екимовъ: Не е вѣрно.

Лазаръ Поповъ: Истината е една и трѣбва да се запомни. Режимътъ още не е държавата. Режимътъ се стреми, обаче, бидейки безпартиенъ, да се оеднакви и отъждестви съ държавата. Може да прави възражения само онѣ, който не прави разлика между безпартиенъ и еднопартиенъ режимъ. Министъръ-председателъ на България днесъ, заедно съ правителството си, изразява една воля, преди всичко волята на този, който имъ е далъ мандатъ да ръководятъ страната. Войската и чиновничеството сѣ съставни елементи отъ ръководството на нашата държава. Войската и чиновничеството действуватъ открито. Нашата войска въ този моментъ, когато бѣше призована въ Военния клубъ, не бѣше повикана да прави

конспирация, не бѣше събрана въ тъмна стаячка. Нашата войска въ лицето на своитѣ генерали, заедно съ народнитѣ представители и цѣлото чиновничество, въ момента доста добре фигуративно представляваше българския народъ, обединенъ и събранъ подъ еднѣ политически покривъ, подъ една политическа егида, подъ едно политическо ръководство, което въ момента бѣше представено по волята на нашия Царь отъ самия министъръ-председателъ. И ако министъръ-председателътъ говорѣ открито, публично на нашитѣ генерали, на владичитѣ, на директоритѣ и на всички чиновници, то е, защото въ новата държава, кѣдето нѣма и не може да има партия, нѣма и не може да има партийни шефове, всички нѣе безъ изключение сме събрани да служимъ на една идея, идеята за силата на България, която сила може да бѣде осъществена чрезъ единомислието и съгласуването на всички фактори въ страната.

Г-да народни представители! Новата държава именно въ това отношение регистрира, безспорно, грамаденъ успѣхъ. Тя ликвидира съ единъ режимъ, ликвидира съ разноезичието между военното и политическо командване. Я си спомнете, особено тѣзи отъ васъ, които сѣ участвували въ войната — азъ не съмъ ималъ тази честъ и това участие, но поне съмъ ималъ случая да чета многобройни студии и трудове въ това отношение — разликата между политическото и военното командване; спомнете си споровѣтъ за ролята на главнокомандуващия и за ролята на военния министъръ, спомнете си накрай, че не азъ, а единъ български офицеръ, полковникъ Нойковъ, въ своята книга „Защо не победихме?“, като една отъ съществениѣ причини за това сочи разноезичието и разногласието между политическата и военната власти!

Г-да народни представители! Днесъ начело на държавата стои само единъ водачъ; Царьтъ е този, който ни вдѣхновява и ръководи; неговото правителство изпълнява неговата воля и когато неговиятъ министъръ-председателъ и нашъ уважаемъ министъръ-председателъ г-нѣ Филовъ говори, той не говори, освенъ отъ името на държавата. Въ тази държава всички безъ изключение еднакво ще изпълняваме своя дългъ. Но азъ казвамъ: на открито, въ Военния клубъ, публично се говорѣ, а не както се говорѣше преди 19 май въ конспиративни сгради, кѣдето бѣше наистина развратено нашето офицерство, отчасти, не напълно, не цѣлото, и което между впрочемъ докарѣ тежкитѣ дни за г-нѣ Мушановъ като министъръ-председателъ, въ една нощъ да се вили поваленъ отъ онѣзи, които конспирираха.

Днесъ по този пѣтъ нашата армия става по-силна. Тя е на откритѣ позиции, тя никога нѣма да допусне какъвато и да е конспирация въ страната, защото служи на едно открито и ясно становище: величието на България, нейната мощъ, което величие на България се съсѣрѣдоточава въ пълното единство на политическата и военната власти въ страната. Следователно, този великъ лостъ за българския духъ, армията, е на своята висота, той не е ударенъ отъ речта на министъръ-председателя, този лостъ има нашата подкрепа, той е наистина нашето упование. Нѣе, народнитѣ представители, въ това направление нѣма да жалимъ сили, трудъ и сѣрдства, за да го направимъ още по-мощенъ, защото на върховетѣ на българския щикъ се крепи не само славата му, но и сигурността за бъдещето развитие на българската държава.

Вториятъ факторъ за бодръ духъ на нашата нация, безспорно, е младежта. Азъ бѣхъ единъ отъ тѣзи, които дълго мечтаехъ и се борихъ не тукъ отъ тази трибуна, а като скромни радатели за възпитанието на българската младежъ, за изграждането и организирането на една организация отъ типа на „Бранникъ“. И азъ съмъ може би най-щастливиятъ отъ всички, че „Бранникъ“ съществува и ще съществува, че „Бранникъ“ върви напредъ и още по-добре ще трѣгне напредъ, че „Бранникъ“ доброволно събра 80.000 младежи и че „Бранникъ“ се мѣчи да постави на здрави основи своята организация. Обаче азъ съмъ загриженъ за „Бранникъ“. Защо? Защото срещу „Бранникъ“ стоятъ младежки организации, които не го признаватъ. Загриженъ съмъ още и затова, защото „Бранникъ“ въ лицето на своето ръководство не намѣри сили и сѣрдства да обедини българската младежъ. Това е единъ дефектъ. И отъ тази трибуна азъ казвамъ: ако това ръководство е било негодно да изпълни възложената му задача, трѣбва да дойде по-подходящо ръководство. Но да виждаме патриотичната българска младежъ вънъ отъ „Бранникъ“, безразлично какъ се нарича, да се бори срещу него, е единъ страшенъ дефектъ. И затова азъ считамъ, че липсата на официаленъ ръководителъ на „Бранникъ“ днесъ, особено въ този моментъ, е единъ голѣмъ де-

Фактът и моля нашия министър-председател да намъри единъ наистина добъръ и подходящъ ръководителъ, който да поеме въ своитѣ ръце „Бранникъ“, да го тласне напредъ, за да може той да навлезе въ извънучилищната селска и градска младежъ и малко да изостави софийския и ученически духъ, който шествува въ неговитѣ редове. Тогава, г-да народни представители, наистина българската младежъ ще бъде поставена въ една лаборатория за прѣвъспитание и подготовка за борба, каквато ние мечтаехме да бъде организацията „Бранникъ“.

На българската младежъ, прочее, лежи задачата да изгради единъ бодъръ духъ, скранъ съ поражението, единъ духъ на величие. Тази задача ще извърши „Бранникъ“, когато въ неговитѣ редове видимъ приливъ на нови сили; когато видимъ не унищожени, а събрани всички патриотични сили на работа въ „Бранникъ“, и когато ние, отъ името на „Бранникъ“ не обявяваме излишна и не-нужна война на тѣзи патриотични сили.

Третиятъ факторъ, за да има бодъръ духъ въ нацията, както вече казахъ, това е нашата стопанска политика, нашето продоволствие и цени. Азъ съжалявамъ, че въ този моментъ г-нъ министъръ Никола Захариевъ излезе и не ще ме чуе.

Г-да народни представители! Фонъ Рибентропъ, министъръ на външнитѣ работи на Германия, по случай годишнината отъ подписването на пакта срещу Коминтерна, не тържа една външно-политическа речъ, а държа една вътрешнополитическа речъ. Този голѣмъ човѣкъ и дипломатъ каза: „Войната ще завърши съ успѣхъ за онѣзи народи, които организиратъ много добре продоволствието из своя тилъ и които организиратъ много добре продоволствието на своята войска.“ Виджате, просто и ясно! Ето условието за победата.

Ние въ България ще трѣбва да кажемъ: смѣната на правителството отъ месецъ априлъ донесе много надежди. Правителството, което се яви предъ насъ съ своята програма, вдѣхна надежди затуй, защото ние очаквахме и чакаме да се промѣни стопанската политика на страната, политиката по продоволствието, политиката по снабдяването и по опредѣлянето на ценитѣ. И ако това се промѣни, тогава условията да издържимъ всички изпитания на войната сѣ налице. Следователно, ние искаме да видимъ една разлика между министра на търговията Славчо Загоровъ и днешния министъръ на търговията Никола Захариевъ. Никола Захариевъ, нашиятъ новъ министъръ, нашъ колега довчера, отиде на този постъ, като предвѣстително е знаелъ, че отива да поеме едно доста тежко наследство и сигурно като е разбиралъ, че свързва своето министерствуване съ страшно тежки исторически отговорности. Или той ще внесе новъ редъ, нова стопанска система, или ще промѣни онова, което бѣше гнило — за което азъ имамъ случай аргументирано и подробно да говоря миналата година, мисля пакъ по това време, по бюджета — или ще поеме всички отговорности и ще ги понесе.

Въ този моментъ азъ се въздържамъ още да говоря по тая политика, защото, г-да народни представители, отъ априлъ до ноември не могатъ да се оправятъ всички работи. Ние трѣбва да бъдемъ обективни. Преди всичко, ние трѣбва да дадемъ своята подкрепа на г-на министра на търговията и му я даваме. Ние му връчваме своето доверие и го молимъ да трѣгне съ смѣли крачки напредъ, не само къмъ промѣна на хората, които завеждатъ ресоритѣ, но къмъ промѣна и на системата, защото системата бѣше грѣшна. Азъ ще кажа съ нѣколко думи въ какво, споредъ моето разбиране, трѣбва да се изрази тази промѣна.

Намѣрете, г-не министри, системата, по силата на която ние ще хванете продукта въ своитѣ ръце. Хванете ли продукта, който се внася отъ вънъ или който се произвежда въ страната, Вие ще можете да го разпредѣлите справедливо и да го дадете навреме. Г-нъ Славчо Загоровъ не можа да установи такава система, не хвана продукта, и затуй имаме доста интересни вътрешни сътресения и недоволства. Вие, обаче, който сте единъ човѣкъ на практиката, който сте живѣлъ всрѣдъ народа, който бѣхте въ нашата срѣда, който познавате всички дефекти на системата, Вие ще трѣбва наистина здраво и твърдо да промѣните системата и по този начинъ да осигурите продоволствието и да стабилизирате ценитѣ, за да не скача животътъ ежедневно все по-високо и по-високо. А за това има възможностъ. Зависи отъ Васъ, зависи отъ правителството, зависи и отъ насъ. Не е вѣрно, че тѣзи въпроси не зависятъ отъ насъ, г-да народни представители. Ние сме властѣта, ние сме държавата въ момента. Кой ще ни попрѣчи? Ще ни попрѣчи само липсата на компетентностъ и на воля.

Азъ ще посоча единъ примѣръ отъ ресора на г-на министра на желѣзницитѣ, инженеръ Радославовъ, който сѣмъ е новъ министъръ. Просто оставамъ учуденъ отъ едно негово съобщение, което ми прави дълбоко впечатление. Министерството на желѣзницитѣ съобщава, че има вагони, има и дърва по гаритѣ, а нѣма искания за вагони, които да взематъ дървата и да ги разтоварятъ на гражданитѣ. Значи, докато миналата година ние, особено въ бюджетарната комисия, помните, викахме и пишѣхме, и министърътъ тогава ни разправяше, че нѣма вагони, днесъ съ обявление се съобщава, че има вагони, т. е. единъ компетентенъ министъръ е съумѣлъ да организира своя ресоръ тъй, че да има вагони въ излишекъ. Ние го поздравяваме и му благодаримъ за това. Но ние искаме да знаемъ, тѣзи, които не правятъ искания за вагони, тѣзи, които гледатъ дървата по складоветѣ ненатоварени, тѣзи, които, следователно, чакатъ единъ моментъ, за да спекулиратъ, докога ще ги търпимъ и кой ги търпи. И нѣма ли властъ въ тази страна, която да ги хване за ухото, за да не дочакаме първия снѣгъ, когато линитѣ ще бѣдатъ затрупани и когато и вагоните ще има, и дърва ще има, а гражданитѣ ще останатъ неотоплени, неосигурени въ това направление, защото господата, които обичатъ да спекулиратъ въ най-подходящитѣ моменти, не изпълниха своя дългъ?

Министъръ Никола Захариевъ: Моля, г-нъ Поповъ, едно пояснение. Точно въ изпълнение на тая Ваша мисль, която Вие лансирате тукъ предъ народното правителство, правителството, специално Министерството на търговията, промишлеността и труда, чрезъ Главно комисарство, нареди, че ако до утре, сѣбота — запобѣдѣта е издадена въ понеделникъ — всички частни търговци, които не сѣ капарирали вагони, а дървата иматъ стоящи по гаритѣ, не ги превозятъ, всички тѣхни материали се конфискуватъ, и държавата ги извозва за своя смѣтка. (Ржкоплѣскания)

Лазаръ Поповъ: Г-да, вие виждате, следователно, колко е лесно сега държавата да вземе мѣрки, когато сѣ налице дветѣ възможности: стоварени дърва и налични вагони. Азъ подчертахъ, че когато има желание, компетентностъ и воля, всичко може да се справи. То не може да бѣде оправено само тогава, когато тѣзи нѣща липсватъ. И затуй, говорейки по тази стопанска, продоволствена и ценова политика, казвамъ: въ 6 месеца ние нѣма да се произнесемъ по нея, ние, обаче, ще очакваме резултатитѣ. Но съзнайте това, че и много време за чакане нѣма.

Следователно, г-да народни представители, бодриятъ духъ на нацията ще се изгради съ помощта на тѣзи три фактора, които азъ успѣхъ да изложя предъ васъ, доколкото моитѣ сили позволяватъ — други ще продължатъ. И когато духътъ е бодъръ, когато нацията наистина е въоръжена съ този духъ, тогава ще стане излишно да се пѣе една пѣсень, която хич не ми харесва. Напоследѣкъ нѣкои приказватъ, не тукъ въ Народното събрание, а навънъ: „Или силитѣ на Осъта ще победятъ, или ние ще загинемъ“. Щѣли сме да загинемъ! Тежко и горко! Загиватъ само нациитѣ, които нѣматъ духъ да се съпротивляватъ срещу злото и нещастията. А България е една страна, която е преодѣла всички страдания и всички нещастия, която се е борила и се бори съ духа на своитѣ революционери и възрожденци, които не лѣха съзи, а лѣха куршуми, защото имаха духъ за борба. И азъ казвамъ: и въ най-трагичнитѣ моменти, даже въ моменти, въ които наистина свѣтовното положение, политическо и военно, би било малко преобърнато, би било малко или много неприятно за насъ, даже и въ такива моменти, ако българската нация има духъ, ние нѣма да загинемъ! Докато има български езикъ, българска вѣра и българинъ, въ чиито гърди тупти българско сърдце, тукъ на Балканитѣ, нашиятъ народъ ще съществува и ще пребѣде. (Ржкоплѣскания) Той ще загине само когато духътъ ни бѣде намаляенъ, когато не е бодъръ, когато не го крепимъ и възпитаваме и когато наистина сведемъ съществуването на България до единъ исторически моментъ, до едно щастливо събитие или до едно нещастно събитие.

Ето защо втората реална и важна задача на правителството следъ осъществяването на народното единение е да поддържа и да създава бодъръ духъ. Но азъ констатирамъ — нека това бѣде едно признание, което излиза съ горчивина отъ дѣното на моята душа — че духътъ не е толкова бодъръ.

И затуй нека ние и всички онѣзи, които сѣмъ отъ тази зала, мислимъ по този въпросъ и направимъ всичко, за да издигнемъ бодрия български духъ, който ще бѣде

най-страшното оръжие срещу нашите врагове, които ни себят и които нѣма да се примирятъ съ една велика и обединена България.

Г-да народни представители! Конкретната задача на нашата вътрешна политика е: здрава стопанска и финансова политика, основана върху системностъ и единство въ ръководството, изхождащи отъ земеделското ни производство и стопанство, насочена въ защита на търговията и индустрията, дотолкова доколкото тѣ сѣ въ услуга и полза на земеделското стопанство. Трѣбва да се реорганизируютъ нѣкои институти, трѣбва да се намѣри мѣсто на Дирекцията за храноизносъ, на Дирекцията на външната търговия и на Главното комисарство. И азъ въ това направление съмъ просто изненаданъ отъ препоръките, които прочетохъ въ единъ рефератъ на нѣмския професоръ Берндтъ, който е билъ въ София преди две години, презъ 1940 г., изучилъ е нашето стопанско положение и казва: „България, като земеделска страна, изключително или предимно ще трѣбва да даде повече сили и властъ на Министерството на земеделието и въ негово трѣко подчинение ще трѣбва да се изгради единъ институтъ, който да обедини вътрешната и външната търговия, разпредѣлението и ценитѣ, защото отъ развитието на земеделското стопанство зависи бъдещето на стопанска България.“ Ето, азъ поставямъ въпроса и смѣтамъ, че въ това отношение има мѣсто за една истинска реформа. И чека се надѣваме, че новиятъ кабинетъ ще я направи и проведе.

Да бѣде смазанъ комунизмътъ, да се премахне бюрокрацията, да се унищожи спекулата и безчестието! Г-да народни представители, много добре е казано въ точка 17 на правителствената декларация, че комунизмътъ ще бѣде смазанъ, когато изкоренимъ причинитѣ, които го създаватъ. А причинитѣ, които го създаватъ, сѣ, отъ една страна, бюрокрацията а, отъ друга страна — спекулата и безчестието. И затова правилно е бюрокрацията да бѣде излѣкувана, а безчестието да се окачи заедно съ позорната спекула на оня стълбъ, където ще останатъ да висятъ главитѣ на ония, които не разбраха, че въ този моментъ нѣма мѣсто да се лъжемъ и играемъ, че всѣка спекула руши народното единство. „Азъ не съмъ противъ личната инициатива, не съмъ и противъ богатитѣ хора и не зная защо у насъ се е създадо едно такова предубеждение: който има, да го гонимъ. То не е хубаво. Може би това е, защото сме бедни, г-да народни представители, все нещастни и страдащи. Защото нѣмахме, та сега ни се зловиди, че нѣкои иматъ. Дано иматъ. Азъ бихъ се радвалъ да иматъ, но по честенъ пътъ, да иматъ съ трудъ, да иматъ, следъ като сѣ изпълнили задълженията си къмъ държавата и сѣ платили данцитѣ си на държавата. Всичко друго е безчестие, всичко друго е спекула. И ако, както ви казахъ миналата година, трѣпимъ такива прояви, ние също отговаряме и единъ денъ ще носимъ отговорностъ за това, че предъ нашитѣ очи бюрокрацията се е развила, че предъ нашитѣ очи спекуланти и безчестници натрупаха по незаконенъ начинъ богатства, които иначе, при нормални условия, никога не можеха да натрупатъ.“

Г-да народни представители! Искаме отъ народа жертви. Азъ заявявамъ, че народътъ прави жертви. Народътъ направи много жертви и може би ще направи още повече жертви, безъ даже да му отправяме апели, ако ние организираме и уредимъ вътрешно, политически и стопански държавата си по начини, които правителствената декларация и речта на г-нъ Филовъ указватъ. Въ туй направление искамъ да подчертая, че речта на г-нъ министъръ-председателя отъ 15 септември е интересна и че само оня, който не е съзнателенъ и не е добросъвестенъ, може да я критикува и да я усмива.

Чудна работа, г-да народни представители! Въ днешния моментъ на върховни изпитания нѣкои желаятъ да ни критикуватъ съ винове. Напримѣръ, вчера г-нъ Мушановъ въ туй отношение се опита да ни забавлява, а ние да му се усмиваме. Какъ сѣбете! така да наричате тази речъ, въ която българскиятъ министъръ-председатель, съ една рѣдка откровеностъ за времето си — всички ние я слушахме и четохме — отъ висотата на своето положение, направи признание, което досега никой министъръ-председатель партисенъ шефъ не смѣше да направи! Вие помнете, че партийниятъ шефъ винаги говорѣше за партията си, като че ли тя е оглавена отъ самия Исусъ Христосъ. Въ партията нѣмаше грѣшки. Въ партийния режимъ всичко бѣше „идеално“ и затуй се стигна до 19 май. Днесъ, когато единъ човѣкъ или едно правителство, каквото е днешното, излѣзатъ и ни правятъ откровение, когато тѣ сами констатираатъ дефектитѣ на нашия животъ,

когато ние, народнитѣ представители, също не се срамуваме и стѣсняваме и съ свободата на своята мисль честно изнасяме онѣзи поредки, които не ни харесватъ, когато ние се критикуваме сами и правимъ признания — които, обаче, сѣ насочени къмъ една единствена целъ, да направимъ режима си по-съвършенъ, защото нашата задача е този режимъ да остане на вѣки вѣковъ — тогава насъ ни усмиватъ съ винове.

Г-да народни представители! Биваше ли тукъ, бившиятъ министъръ-председатель на България г-нъ Мушановъ да излѣзе и каже, че тази речъ е отъ кухи фрази и че декларацията отъ 18 точки е една куха фраза, че въ тази декларация и въ тази речъ народътъ отсъства? Кухи фрази? — Да, вѣрно е, имаше нѣкога кухи фрази. Спомнямъ си, когато народниятъ блокъ пое властта и бѣше управлявалъ една година, и злополучно управлявалъ, когато започна да се чувствува разложение всрѣдъ него, запитаха публично Малиновъ, който бѣше вече председателъ на Камарата, а Мушановъ — министъръ-председателъ: „Е, кажете Вие, които докарахте народния блокъ на властъ, какво прави правителството на народния блокъ.“ Малиновъ отговори следъ два месеца, на конгреса на демократическата партия, който се състоя тукъ въ игрище „Юнакъ“: „Питате ме какво прави правителството на народния блокъ. Отговарямъ: правителството на народния блокъ прави това, което върши.“

Г-да народни представители! Туй бѣше нѣкога. А днесъ въ 18-тѣ точки изъ тая речъ вѣрно е, че нѣма нито една куха фраза, че задъ всѣка фраза има по едно дѣло, а тамъ, където нѣма дѣла, има едно насочване къмъ бъдещето по единъ вѣренъ пътъ, по който нашиятъ режимъ и ние ще вървимъ дотогава, докогато сме на властъ. (Ржкоплѣскания)

Казва се още, че липсвалъ народътъ. И вѣрно е, липсвалъ фразитѣ за народа. Ние не ласкаемъ българския народъ. Българскиятъ народъ нѣма нужда отъ ласкатели. Ние знаемъ психологията на народа. Всѣки народъ е починъ като едно дете. Както детето желае майката да го гали, а бащата да се грижи за него, така и нашиятъ народъ, а и всѣки народъ, иска грижи и милувки.

Е, г-да народни представители, нима тѣзи 18 точки, нима досегашната дейностъ на правителството, нима тази речъ не сѣ единствено и изключително насочени къмъ народа и къмъ създаване на условия за неговото мирно и творческо преуспѣване? Нима отъ всѣка заплата, отъ всѣка точка не лѣха искрена и честна любовъ къмъ народа? Защо тогава е необходимо специално да говоримъ на народа, че иматъ права, че тия права ние ги пазимъ? Ние ги пазимъ, осигурявайки живота му и прежитието му. И, следователно, всѣка фраза въ това отношение е излишна.

А когато се касае за народа — ще повтора — народътъ е тукъ, народътъ въ наше лице е представелъ. Може би ние не сме най-достойнитѣ, но ние сме най-работливитѣ народни представители. Ние не държимъ помпозни речи. Тази трибуна много рѣдко се посещава отъ ораторитѣ, но въ замѣна на туй, всѣка сѣбота, недѣля и понеделникъ, също и въ други дни, когато не заседава Камарата, ние въ своето грамадно болшинство сме всрѣдъ българския народъ, живѣемъ всрѣдъ него, служимъ на неговитѣ интереси, ръководимъ неговитѣ начинания и отстояваме неговитѣ права. Е добре, ето го народа. Този народъ днесъ е отдаденъ на творчество и той, следователно, по-малко се нуждае отъ приказки, а повече отъ дѣла, каквито сѣ дѣлата на нашата безпартийна властъ.

Г-да народни представители! Че това е така, личи отъ факта, че всички ние, безъ изключение, не сме амбициозни хора, и както народнитѣ представители, тѣй и г-да министритѣ, държимъ свободни своитѣ мѣста за по-достойни. Ние трасираме единъ пътъ, по който желаемъ да върви България. Ние вървимъ въ едно направление, което води България къмъ благополучие и преуспѣване. Ние не бѣдемъ много щастливи, ако на нашитѣ мѣста утре дойдатъ по-достойни. И затуй, вмѣсто да свързваме себе си съ режимитѣ, вмѣсто да издигаме личността като независима за режима, ние заявяваме винаги, че този режимъ е режимъ на държавата и на Царя и че при този режимъ и при тази държава всѣки достоенъ, стига да е осъзналъ своето предназначение, може да дойде да заеме мѣстото ни и да работи, но да бѣде честенъ и да върви по този пътъ, по който ние въ момента поне се мѣтимъ да ръководимъ съединитѣ на държавата.

Г-да народни представители! Нашата вътрешна политика, прочее, е политика на дѣла. Идеологии нѣма. Има, обаче, и нерадостни явления. Знаемъ ги тия нерадостни явления. Преди всичко, въ насъ се забелязва единъ на-

голяв към материализъм. Чудна работа! А дали така е било винаги, не зная, макаръ да съм челъ много историка. Какъ можахме следъ обединението на България у насъ да забележимъ, да констатираме единъ непрекъснатъ нагонъ къмъ печалба и къмъ интереси въ нѣкои сръбди и по този начинъ да се заличи хубавиятъ и прекрасенъ образъ на вѣрховенството отъ обединена България! Трѣбва да се спре този нагонъ. Трѣбва да тръгнемъ по пътя на идеализма и, следователно, да не стигнемъ до положението, въ което бѣха изпаднали Югославия и Франция и затова пропаднаха.

Г-да народни представители! Трѣбва да се свърши и съ безогледното критикарство. Ние не сме идеалисти — самиятъ министъръ-председателъ го каза. Ние не сме свършени — признаваме го. Но какъ е възможно по кръчми и кафенета, по улицитъ въ села и градове, като срещнете двама души, никой да не ви каже една приятна приказка, а всѣки да критикува, напримеръ, затуй, че Никола Захариевъ не е пратилъ захарята отъ м. септемврий до м. ноемврий?

Единъ народенъ представителъ: Това е така.

Лазаръ Поповъ: Г-да народни представители! То е вѣрно, но то не е най-сѣщественото. Всичко това говори, че има нѣщо изпуснато. И азъ привличамъ вниманието на нашето правителство и на васъ, г-да народни представители, върху нуждата отъ бодръ духъ, който ще смаже туй безогледно критикарство. Тукъ ще бъдатъ критикитъ, ние ще ви ги носимъ и, следователно, България въ никакъвъ случай нѣма да остане тамъ, където е била.

Азъ ще привърша своитъ приказки, благодарейки на председателството, че не ме прекъсна и ми даде поне 10 минути повече, защото колкото и още да приказваме, ние не можемъ да изчерпимъ всички въпроси. Но когато се говори тукъ за идеология, когато се говори за режимъ, уясненъ въ идеологическо отношение, когато ни обвиняватъ, че такъвъ ние не сме, азъ дължа да кажа: тронното слово и преди това министъръ-председателътъ за пръвъ път отъ висотата, на която тѣ стоятъ, съобщаватъ на българския народъ, деклариратъ, че крайната целъ на всичко онова, което правимъ, вършимъ и мислимъ, е да създадемъ една мощна и национално-справедлива национална държава.

Най-радостенъ и най-доволенъ съмъ азъ отъ този изразъ тукъ по простата причина, че социално справедлива и национално мощна държава бѣше лозунгътъ на едни млади хора въ тази страна, които, преди да бъдатъ депутати и политици, мислѣха за нейното бъдеще. Ето, днесъ този лозунгъ става лозунгъ на държавата и ние ще трѣбва да го следваме. Ето идеологията! Има ли нужда отъ тълкуване? Не. Само оня, който не вижда епохата, който не разбира нуждитъ на времето, може да отрече, че това е най-здравата и единствена идеология на днешно време за България.

И нека да си припомнимъ речта на Адолфъ Хитлеръ отъ 30 септемврий 1942 г., който въ туй отношение каза твърде категорично: (Чете) „Общността на народитъ ще се циментира съ кръвта, пролѣта въ тази война. Сигуренъ фактъ е, че нито единъ буржоа нѣма да преживѣе тази война. Само този, който ще съумѣе да спой своя народъ въ една социална общност, ще излѣзе победителъ отъ войната.“ Затова се води войната. Затова тя е страшна. Затова двата свѣта сѣ събрали всички сили и се мнчатъ да се победятъ. Защото, г-да народни представители, при стария свѣтъ, свѣтътъ на свиретъ, на масонитъ и на плутократитъ, и дума не можеше да става за социална справедливостъ и за социална общност. При стария свѣтъ осъществяването на народнитъ правдини и на социалната общност е само една фикция, единъ байракъ, който се е развѣлвалъ отвреме-навреме, за да дразни апетититъ на маситъ. При новия редъ, при победата на другия свѣтъ, нашия свѣтъ, свѣтътъ на жизнеспособнитъ и онеправданитъ народи, наистина ще има единъ новъ редъ, ще има единъ осъщественъ на практика социализъмъ. Този социализъмъ ще бѣде свършенъ, а народитъ, нациитъ ще станатъ по-силни, отколкото бѣха въ демобилизационната епоха.

И затова виждате, че днесъ, въ този моментъ, американцитъ, които нито въ единъ моментъ отъ 20 години насамъ не бѣха нарушили своя принципъ „Америка за американцитъ“, намѣриха сили да изпратятъ на заковане свои войски въ Северна Африка и въ Европа. Защо? За да бранятъ американски интереси? Не, за да бранятъ стария свѣтъ, свѣтътъ на плутократитъ, на масонитъ и на свиретъ, свѣтътъ, при който тѣ биха държали въ свои

ръце всички богатства и всички капитали. За защитата на богатствата и на капиталитъ американцитъ рискуватъ живота на своитъ млади и жизнеспособни синове, безъ да държатъ смѣтка, че въ Северна Африка, както и при Днепъ, тѣ ще срещнатъ съпротивата на силитъ на Оста и ще оставятъ само единъ бѣгълъ и сраменъ споменъ за своя жалкъ опитъ да нарушатъ равновесието въ Европа.

Войната е страшна, тя не е къмъ своя край, тя ще продължи, борбата ще се води съ всички сили. И ние, които въ всѣки моментъ сме поставени предъ изпитание, трѣбва да мислимъ, г-да народни представители, за нашето бъдеще. Правителството да бди, да действува и да води народа ни. Войната — правилно каза г-нъ Исмѣтъ Инѣоню — тропата на вратитъ на всѣка държава. Войната тропата на вратитъ и на нашата държава, както тропата на вратитъ и на Турция, и на всички останали вѣнъ отъ войната държави. Но ние не бива да бъдемъ изненадани. И най-важното: нашитъ съюзници трѣбва да знаятъ, че въ момента, когато и най-голѣмото нещастие, най-голѣмото огорчение и най-голѣмото изпитание би се явило въ тая обща борба; когато ние бихме били поставени предъ дилемата, наистина ли ще победимъ; когато, г-да народни представители се разклати въ нѣкои сръбди вѣрата въ крайната победа — точно въ този моментъ България, най-вѣрната отъ вѣрнитъ, най-честната отъ честнитъ съюзници, ще стои не само съ пушка при нозе, но ще стои готова да допринесе за крайната победа съ цената на живота на своя народъ, ако е потрѣбно, съ цената на всичко онова, което се казва държава, съ цената на всичко, което се казва българско битие. (Ръкоплѣскания)

Българскиятъ народъ въ това отношение знае, че правдата е съ насъ, че ние и онѣзи, които уважаватъ и разбиратъ България, наистина сме се отчели предъ Бога и предъ свѣта — предъ Бога затуй, защото страдахме, и предъ свѣта, защото Хитлеръ, и никой другъ, на три пѣти предлага миръ, но никой не го прие. Той бѣше вѣренъ на старата латинска мъдростъ: quod medicina non sanat, ferrum sanat; quod ferrum non sanat — ignis sanat. И когато и медицината, и желѣзото не помогнаха, тогава дойде войната. Тази война се води не по наша воля, а по тѣхна воля, и затуй тѣ ще я загубятъ, защото сѣ военнлюбиви и пренебрегнаха основнитъ правила на живота, че не може вѣвѣки вѣковъ, винаги и всѣкога едни да владѣятъ богатствата, едни да охолствуватъ, а други да страдатъ. И азъ казвамъ: крайниятъ моментъ наближава, когато следъ това историята ще се преобърне. Правдата ще възтържествува и заедно съ това България въ тази правда ще бѣде велика и обединена и ще осъществи своята мисия: да бѣде истински господаръ на Балканитъ. (Ръкоплѣскания)

Председателствуващъ д-ръ Петъръ Кюсеиановъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ д-ръ Атанасъ Поповъ.

Д-ръ Атанасъ Поповъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Както отбѣлнитъ човѣкъ при извършване на своята ежедневна дейностъ твърде често се спира и иска да погледне назадъ, за да установи резултатитъ отъ своята работа, още по-необходимо и наложително е за управлението на една държава отвреме-навреме да спира своя погледъ, да излиза изъ ежедневието и постоянната дейностъ постоянната работа и да хвърля погледъ назадъ, да прецени резултатитъ, да намѣри действително ценното и важното, което трѣбва да остане, и да очертае задачитъ, които по-нататкъ трѣбва да се следватъ отъ държавата и отъ управлението.

Дебатитъ по отговора на тронното слово иматъ именно тая целъ: да спратъ погледа, както на народнитъ представители, така и на правителството, върху изминатия пътъ, да дадатъ възможностъ на народното представителство да се изкаже по всички дѣла, които въ продължение на много месеци е вършило правителството, и да може съ общи усилия на правителство и на народни представители да сѣ очертаятъ задачитъ, които предстоятъ да бъдатъ разрешени. И тъкмо поради това ние трѣбва днесъ да хвърлимъ своя погледъ назадъ до миналото тронно слово, да видимъ какви промѣни станаха въ нашия общественъ, държавенъ и политически животъ, какви дѣла отбеляза управлението на нашата държава, да ги преценимъ и сѣ огледъ на това да очертаемъ и ония задачи, които трѣбва да бъдатъ поставени предъ управлението, които управлението трѣбва да разреши.

Въ това отношение ние има да отбележимъ крупни събития, които станаха отъ миналата редовна сесия досега. Ние имаме, преди всичко, единъ новъ кабинетъ, наистина

пакъ подъ шефството на министър-председателя г-нъ професоръ Богданъ Филовъ, но вече съ нови лица, които може и се очаква да внесатъ нова струя, новъ животъ въ управлението на държавата. Ние имаме следъ това декларацията на правителството отъ 12 априлъ т. г., съ която декларацията правителството дава на българския народъ ясно очертание на задачите, които новиятъ кабинетъ на г-нъ Филовъ си поставя.

Г-да народни представители! Съ факта на промѣната на правителството, при новия кабинетъ на професоръ Филовъ външната политика не се измѣни съ нищо. И, както е казано твърде ясно, категорично и твърдо въ тронната речъ, така сяко и съ своитѣ дѣла и съ своитѣ ежедневни стѣпки новото правителство доказва, че нашата външна политика е веднажъ завинаги утвърдена, установена, че тя се следва неуклонно и че фактътъ на промѣната на правителството нѣма съ нищо да измѣни она външна политика, която донесе толкова плодотворни, толкова важни резултати за българския народъ и за българската държава.

Външната политика на нашата държава нѣма защо да бъде тълкувана, нѣма защо да бъде разяснявана. Тя е окончателно установена, тя е подчертавана отъ всички наши фактори многократно. И действително, България върви смѣло и твърдо по този пътъ. Ето защо азъ не смѣтамъ за нужно да се спирамъ подробно върху външната политика на българското правителство и на българската държава. Тукъ се каза всичко онова, което може би бѣше необходимо да се каже. Азъ ще премина веднага къмъ другитѣ въпроси отъ вътрешната и стопанската политика на нашето правителство, които за днешния моментъ сѣ твърде важни и които трѣбва по-подробно да бъдатъ разгледани.

Г-да народни представители! Декларацията на правителството отъ 12 априлъ т. г. по моя преценка, не е само една декларация за управление. Тя внася съвършено новъ елементъ въ управлението на българската държава отъ 19 май насамъ, защото въ тази декларация не сѣ изброени само конкретнитѣ мѣрки, които българското правителство ще вземе, и конкретнитѣ мѣроприятия, които българското правителство ще осмисли въ своята дейностъ, но въ нея сѣ изнесени основнитѣ принципи на единъ политически режимъ, основнитѣ принципи на една политическа система на българската държава. Затова азъ смѣтамъ, че съ тая декларация се дава една съвсемъ нова насока въ управлението на българската държава, различна отъ стремежитѣ на управлението на всички правителства които сѣ съществували въ България отъ 19 май 1934 г. до 11 априлъ т. г. Защото, г-да, никое отъ правителствата следъ 19 май 1934 г. досега не се опита да очертае нѣкаква идеология на режима, никое правителство досега не се опита да създаде и изнесе чрезъ своя платформа и чрезъ своята дейностъ политическитѣ принципи и основнитѣ начала, отъ които ще се ръководи. Единственъ днесъ новиятъ кабинетъ на г-нъ професоръ Филовъ въ своята декларация се помъчи и даде единъ основни принципи на управлението и на режима на българската държава.

Азъ ще се спра само върху нѣкои основни начала, които бидоха изнесени въ тая декларация и които, споредъ мене, съставляватъ важенъ елементъ въ управлението и въ бъдещото развитие на българската държава.

Г-да народни представители! Въ декларацията ние виждаме да се издига като лозунгъ, като основно начало на българския държавенъ животъ, като задача на управлението, на политическия режимъ въ нашата държава принципътъ за обединението на всички национални сили около Върховния вождъ на нацията — Негово Величество Царя. Г-да народни представители! Това е единъ принципъ, който веднажъ завинаги ликвидира съ всички лични или групови попълзновения на която и да било обществена или политическа личностъ въ нашата страна. Това е единъ принципъ, който туря началото на една политика, чрезъ която ще се създаде единство въ нашия общественъ и държавенъ животъ и чрезъ която ще се унищожи всѣки опитъ да се разединява и да се внасятъ елементи чужди на опредѣлената официална политика въ нашия общественъ животъ. Ние виждаме, че съ този принципъ се обосновава идеологично единъ политически режимъ, който отрича всѣкакви опити въ нашата държава отъ страна на нѣкой общественникъ или нѣкой политикъ да върши дейностъ различна отъ тая на държавата или да се издига и да расте въ нашия общественъ и държавенъ животъ по пътя на групи, по пътя на съсловни борби, по пътя на дейностъ въ опредѣленъ общественъ кръгъ, чрезъ който той може да се домогва да играе нѣкаква роля или да има нѣкакво политическо значение. Този основенъ принципъ на политическия режимъ дава ясно очертание за насокитѣ на обществената дейностъ и политическото проявление въ нашата страна.

Г-да народни представители! Всѣки опитъ, който е насоченъ къмъ това, да се групиратъ известни хора, да се води нѣкаква съсловна политическа дейностъ, да се създадатъ нѣкакви идейни политически среди при този нашъ режимъ днесъ е опитъ, насоченъ срещу режима и срещу единството на нацията.

На второ мѣсто, въ декларацията на правителството се поставя като важенъ ръководенъ принципъ, който е отъ твърде голѣмо значение, принципътъ, че интереситѣ на отдѣлната личностъ трѣбва да бъдатъ подчинени на интереситѣ на българската национална общностъ. Съ този принципъ се издига идеята за върховенството на общественъ интересъ — че предъ този общественъ интересъ, предъ задачите на нацията, предъ нуждитѣ на нацията всѣка лична инициатива трѣбва да бъде ограничена, всѣки личенъ интересъ трѣбва да бъде подчиненъ, и че надъ всички, надъ всички лични, надъ всички групови и надъ всички съсловни интереси на когото и да било стои общественъ интересъ, стои държавниятъ интересъ, стои интересътъ на българската национална общностъ. Този идеологиченъ принципъ е отъ много голѣмо значение. Той очертава не само външната политика на българското правителство, но очертава и режима, очертава задачите, насокитѣ и развитието на българската държава.

Г-да народни представители! Никой не може да отрече и никой не ще се обяви противъ съществуването на личната инициатива; никой не бива да отрича и да не насърчава личния починъ. Нашето управление, нашиятъ режимъ, правителството, което въ своята декларация прокарва този принципъ, не иска да ограничава, да унищожава, да умаловажава и да отрича личната инициатива и личния интересъ на отдѣлната личностъ. Но, г-да народни представители, този личенъ интересъ, този съсловенъ интересъ, професионаленъ интересъ или какъвто и да било интересъ на отдѣлната групировка или на отдѣлната личностъ ще трѣбва да бъде ограниченъ, ще трѣбва да бъде подчиненъ на общественитѣ интереси и на интереситѣ на българската национална общностъ. Това ръководно начало, този идеологиченъ принципъ е въ пълно съгласие съ задачите и съ развитието на държавата въ наши дни. Азъ смѣтамъ, че той ще легне въ основата на развитието на българската държава.

На трето мѣсто, азъ искамъ да спомена за още единъ основенъ идеологиченъ принципъ, изнесенъ въ декларацията на българското правителство. Той е, че правителството ще вземе всички мѣрки за една по-голѣма социална справедливостъ и обществена солидарностъ, като се даде най-широка подкрепа преди всичко на слабитѣ стопански и обществени слоеве.

Г-да народни представители! Казаното въ тронната речъ, да изградимъ съ общи усилия народното дѣло, тоя зовъ, който отправя Негово Величество къмъ народнитѣ представители, да подкрепимъ правителството, за да изградимъ една национална и социално справедлива българска държава, отговаря на този принципъ отъ декларацията на правителството, той заслужава пълното наше внимание и е отъ голѣмо значение за нашето държавно развитие.

На четвърто мѣсто, въ декларацията на правителството се издига трудътъ като върховно благо: че трудътъ за всѣки българинъ трѣбва да бъде гарантиранъ и че трудътъ не е само право, а е дългъ на всѣки българинъ.

Г-да народни представители! Тоя принципъ, че трудътъ е върховно благо за всѣки гражданинъ на нашата страна, не е чуждъ на българския народъ, който е известенъ и прочутъ съ своето трудолюбие; той е легналъ — това е важно да се отбележи — въ основата на разбиранията на днешното управление на българската държава. Съ този принципъ държавата се характеризира като една трудова държава, като една държава, която преди всичко държи смѣтка за трудовитѣ условия, за трудовитѣ слоеве въ нашата страна, която иска отъ всѣки българинъ да посвети силитѣ си на трудъ за себе си и на трудъ за българската национална общностъ и която, наредъ съ това, задължава всѣки българинъ да се труди. Същевременно българската държава му гарантира и правото да може да намѣри условия да приложи своитѣ сили и своя трудъ.

Най-сетне азъ ще спомена още една точка, която е важна и характерна, отъ програмата на нашето правителство. Това е тази точка отъ декларацията, споредъ която капиталътъ трѣбва да служи на общитѣ национални интереси, да бъде подчиненъ на общественъ интересъ. Това значи, че българскиятъ капиталъ не трѣбва само да търси прѣкомѣната печалба, не трѣбва да насочва своитѣ сили и възможности само да печели и да създава блага на оня, който го притежава. На капитала се дава една обществена,

една социална функция — чрез капитала да се създават блага за цялата нация, за цялата българска национална общност.

Г-да народни представители! Тия няколко принципи от декларацията на българското правителство от 12 април т. г., които аз изтъкнах тук, дават достатъчна характеристика, че ние тръгваме не само по пътя на едни конкретни мерки, но и по пътя на създаване и утвърждаване на една идеология в нашия обществен и държавен живот. Тази идеология се задълбочи и тази воля на българското правителство да създаде идеология на режима се манифестира още повече с речта на министър-председателя в Военния клуб, където той пред посетителите даде достатъчна аргументация и всестранно изяснение на цялата програма на управлението и на идеологията на режима.

Г-да народни представители! Аз съмтам, че на всички ония, които мислят, че българската държава днес, режимът на българското управление няма достатъчно ясна идеология, няма ясно очертан политически път и че този режим се дута и се движи от неизвестност към неизвестност, с тази декларация на правителството и с речта на министър-председателя се затвори хата устата. С тази декларация и с тази реч се дава вече ясно очертание на режима в нашата страна и се дава възможност на всеки да разбере, да схване, да се проникне от тая идеология и да се приобщи към държавата и към управлението.

Г-да народни представители! Аз ще мина веднага към вътрешната политика на нашата държава. Каза се от много оратори, които говориха преди мен, ще повтори и аз: вътрешната политика е много важен елемент за стабилността на държавата, особено в днешните тежки времена.

Както в тронното слово, така и в отговора на тронното слово, е казано, че времената, които преживяваме, дават своите отражения върху цялостния живот на нашата страна. И действително ние виждаме, че днес вътрешният политически и организационен живот на българската държава се развива изключително под влиянието на събитията, които стават по фронтовете в различните краища на земята. Ние виждаме у нас да се създават ту едни, ту други настроения. Понякога тия, които желаят победата на болшевиизма, надигат глава, защото може-би някога похоят на германското оръжие се е забавил. Ония пък, които симпатизират на Англия и Америка, често пакти надигат глава, когато виждат, че англичани и американци отбелязват някога нъкои успъхи. Политическият настроения в нашата страна се създават под влиянието на външната обстановка, на войната, и ето защо у нас не може да се установи твърдо едно настроение, което да обхваща и да владее изобщо нашия народ.

Г-да народни представители! В това отношение нека бъдем малко по-открити и по-ясни. Българската вътрешна политика днес, по мое голямо убеждение, се ръководи доста мъдро, предпазливо и внимателно. Аз съмтам, че времената, в които живеем, създават доста условия за човъка да се подхлъзне по наклонената плоскост и така се създават всеки ден възможности за произволи, за незаконни действия. Ние всеки ден наблюдаваме как изникват поводи за изстъпления. Аз не зная, ако днес някои партийни водачи ръководеха нашата вътрешна политика, дали съзнателно не биха направили всичко възможно, за да подхлъзнат своите противници по някои посоки, та да могат не само чрез съд, но и без съд да се справят с тях.

Днес, г-да народни представители, ние не можем да кажем, че в нашата вътрешна политика има произволи, незаконни действия, безследно изчезнали или убивания без присъда. Ние не можем да кажем, че днешната власт не действа твърде внимателно, твърде острожно при всеки създаден повод за действие от страна на полицията или администрацията. Ето защо аз искам да обрна внимание на всички ония, които често пъти отправят упръци към ръководството на нашата вътрешна политика, че тя не била достатъчно силна, твърда, здрава и т. н., да помислят: ако от там (Социалистическата маса) не се внимава, ако не се действа предпазливо, ако не се отмирваше всяка стъпка в нашата вътрешна политика, дали не бихме стигнали до някои експеси до някои изстъпления, които могат да нанесат само пакости, разединение и нови тревоги, нови трагични изживявания в нашата страна.

Г-да народни представители! Нашата вътрешна политика се е развивала в миналото при много по-благоприятни условия, и, въпреки това, имаше държавници, ръководи-

тели на вътрешната политика, които можеха да действуват по съвършено други начини и с други методи. Днес, когато опасността е толкова голяма, въпреки че партизанно-политическият режим, въпреки че страсти и борбите на миналото оставиха толкова дълбоки отпечатъци в нашия народ, ние виждаме, че никъде в нашата страна не се действа беззаконно, безотговорно и не се създават претексти и условия, за да може да се вземе повод да се спечелват известни позиции и да се действа круто, жестоко и неоправдано.

Г-да народни представители! В туй отношение, като проследим цялото развитие на нашата вътрешна политика от последните години, аз съмтам, че ние не можем да бъдем недоволни и не можем да направим никакъв упрък. Ние виждаме дори, че ония, така наречени квази-национални герои, които сж застанали в сръдата на някоя групичка, които искат да я организират и чрез нея да шумят и да си създават престиж, търсят начини и поводи да предизвикват, за да може властта да ги подгони и с това да ги направи мъченици в съзнанието на ония, които сж ги окръжили. Българската вътрешна политика и в туй отношение става твърде внимателно, и на всички ония, които искат да спечелят евтина слава и да стават мъченици в тая страна, тя не дава възможност да станат такива, не ги гони, не действа брутално срещу тях, та да могат те да се бият в гърдите и да се явяват като мъченици в нашия обществен живот.

Г-да народни представители! Тия факти трябва достойно да бъдат преценени, трябва да им се даде заслуженото значение, защото нашата страна в много трудни времена е ставала арена на жестокости, а днес можем да кажем, че се радваме на пълно спокойствие и на пълна законна дейност от страна на държавата и на управлението.

Г-да народни представители! Аз искам по-нататък да се спра върху нашия стопански живот. Каза се, че в днешната военна обстановка една държава, за да има сила да издържи докрай, трябва да бъде стопански подготвена. Е добре, нека се спрем с няколко думи върху нашата стопанска политика и нека видим, каква промяна настъпи с идването на новия кабинет в министър-председателя Богданъ Филонъ — промяна в организацията и в поставените задачи на нашия стопански живот.

Г-да народни представители! Първият въпрос, който се поставя тук, е въпросът за цените. Всички твърдят, и може би с голямо основание, че по тоя въпрос действително има много да се говори и много да се желае. Каза се, че ние трябва да увеличим цените на зърнените произведения, че трябва изобщо да увеличаваме цените на ония земеделски произведения, които сж останали с по-ниски цени, за да се постигне уравнивяване между цените на земеделските произведения и цените на индустриалните произведения.

Г-да народни представители! По отношение на цените моето дълбоко убеждение е, че може да има само два пътя: пътят на постоянното поскупване на живота и пътят на уравнивяване на цените на индустриалните и земеделски произведения. Или ние трябва да вървим по пътя на поскупването, по пътя на увеличението на цените, или трябва да се мъчим с всички усилия да спрем до известни размири цените на земеделските и на индустриалните произведения, като все повече и повече вънасяме съответствие между цените им.

Аз съм за оная политика, която е възприета и от правителството — не да вървим по пътя на поскупването, не да увеличаваме всеки ден цените, като мислим, че с това ще задоволим нуждите на народа, на населението, но да спрем на известно ниво цените на земеделските произведения и да се мъчим с всички сили да смъкнем цените на индустриалните произведения, за да имаме равновесие, съответствие между цените.

Г-да народни представители! Ако ние тръгнем по пътя на поскупването, по пътя на увеличаването на цените, аз не зная къде ще спрем. Ако погледнем на нашите съседи, ние ще видим, че много от тях тръгнаха по тоя път на увеличение на цените, по пътя на поскупване на живота и достигнаха до едно катастрофално положение. Аз мога да бъда напълно съгласен, че цената на житото е много малка в сравнение с цените на другите стоки, които купува земеделецът-стопанин. Аз мога да се съглася, че цената на царевичата е ниска и действително е ниска в сравнение с цените на другите стоки, които купува земеделецът-стопанин, за да задоволи своите нужди. Но въпросът не е да искаме да се увеличава цената на царевичата, на житото. Ние трябва да искаме да се смъкнат цените на ония индустриални

произведения, които са от първа необходимост за селянина-земеделец, за да може той при тия цени, които имат неговите произведения, да си купи ония продукти, които му са необходими.

Г-да народни представители! Другата политика води към поскупване, към разстройване на стопанския живот. И аз съм дълбоко увърнен, че ако вървим твърдо и смъло по пътя на политиката за установяване на твърди цени, ние ще можем да получим по-добри резултати, отколкото ако постоянно искаме да се даде увеличение на цените на ония произведения, които са останали с по-ниски цени.

Г-да народни представители! Аз съмтам, че политиката на цените у нас е движи по правилния път. Този е единствено възможната политика, която ще донесе стабилизирание на нашето национално стопанство. Но може би резултата още не сме могли да го почувствуваме, затуй защото много трудна е борбата с цените на индустриалните произведения, още повече, че много от тия произведения се внасят отвън на двойни и тройни цени въ сравнение с ония отпреди днешната война.

Ето защо въ тая насока ние ще искаме правителството да засили своята дейност, за да смъкне цените на индустриалните произведения чрез уравнилния фонд, за да може да се дадат тия индустриални произведения на достъпни цени на земеделеца-стопанин. Въ никой случай ние не бива да насочваме своя поглед, своята дейност към увеличаване на цените, към поскупване на живота изобщо. Дори когато се касае до увеличението на чиновническите заплати, аз съм чувал от много чиновници, макар че днес е наложително да се увеличат техните заплати, да казват: „Недейте увеличават заплатите ни. Ако тръгнете към увеличение на заплатите, не знаем докъде ще стигнем. По-добре дайте стабилни цени или намалете цените на произведенията, необходими за нашия живот, и тогава ще можем и с заплатите, които сега получаваме, да посрещаме нашите нужди.“ Ще видите, по инстинкт нашият народ, българският стопанин често пъти да казва: мене не ме интересува на каква цена ще продам житото си, а ме интересува, с тия средства, с тия пари, които ще получа от продажбата на житото, дали ще мога да купя онова, което е необходимо за мене и за моето семейство. Това е един здрав инстинкт, една здрава политика, една здрава насока. Въ туй отношение ако искаме да постигнем по-големи, по-чувствителни резултати, ние трябва да съдействуваме, трябва да сътрудним на тая политика, а не да отричаме тая политика и да искаме увеличаване на цените изобщо и поскупване на живота.

Г-да народни представители! Когато се разискват стопанските проблеми въ нашата държава, когато тия бодливи въпроси се изнасят и разискват у нас, ние трябва да намерим критерия, от който да излезем, за да дадем действителна преценка на стопанското положение въ нашата страна. И когато излезем от един правилен критерий, за да преценим какво е действителното положение у нас, само тогава ще можем да поставим правилно задачите за развитието на нашия стопански живот.

Г-да народни представители! Не бива да се забравя, че живеем въ военна обстановка, че днес е война, че ние сме поставени въ военни условия, които дават решително отражение и влияние на цялостния наш стопански живот. Тия военни условия, тая военна обстановка, въ която живеем, трябва винаги да ги имаме предъ очи, когато ще хвърлим поглед върху стопанския живот, върху стопанското развитие на нашата страна.

Е добре, липсите които се чувствуват, недомъкът, който цялът български народ чувства, могат да бъдат обяснени и разяснени и по-леко понесени от населението само тогава, когато се има предвид, че ние живеем тъкмо въ такава военна обстановка. Когато излезем от тоя критерий, ние ще можем да разберем — и народът го разбира, когато му се поясни, и лесно се примирява — че не можем да искаме при тая военна обстановка, при това разширяване на войната, при прекъсването на толкова много водни и сухоземни пътища, да се продоволствува страната така, както се желае и както е необходимо за самия народ.

Г-да народни представители! Нима царвули, нима гъонь, нима газь, нима различни други продукти. На какво се дължи това? Ние често пъти ставаме сътрудници на слуховет и на повика, че нямало или не достигащо това или онова. Аз съмтам, че въ туй отношение ние трябва по-скоро да дадем израз на действителното положение, при което се развива нашата дър-

жава, на оная обстановка, въ която живеем, да разбере народът ни и всички въ нашата страна, че при тая военна обстановка не може да върви всичко нормално, че не може да се живее без липси, без недомъци и т. н. И когато се разбере тая действителна обстановка, тогава, естествено е, много по-леко, много по-безболезнено ще се понасят и изживяват лишенията, свързани които живее нашият народ.

Ето защо, когато изхождаме от тая предпоставка, че живеем въ военна обстановка, че се намираме предъ непреодолими мъчности, независимо само от нас — тогава ще можем да кажем, че нашият стопански живот не само ще има известни недостатъци, но че тия недостатъци са неизлечими, че ние не можем да имаме въ онова количество кожи, които са необходими за нашия народ, защото никога българската държава не се е самозадоволявала с кожи; ние не можем да имаме платна, не можем да имаме памук, вълна и пр. въ ония количества, които са необходими за народа ни, защото никога българският народ не се е самозадоволявал с тях. А щом като не се е самозадоволявал, щом като ние не можем да произведем онова, което е необходимо, естествено е, че трябва да го потърсим отвън. Откъде? Като се постави тоя въпрос, веднага се виждат мъчнотите и се разбира, че въ туй отношение много малко може да се направи.

Но, г-да народни представители, предпоставката за да имаме редовен стопански живот, това е преди всичко да имаме производство. А щом като ние имаме достатъчно производство, ние имаме и не можем да имаме редовно снабдяване. Щом като производството е ограничено, следователно и снабдяването ще бъде ограничено и не може всеки да получи колкото му е необходимо от онова, което не е достатъчно въ нашата страна.

Ето защо аз искам да отбележа, че ако ние действително днес търсим лишения въ много отношения и ако нашият народ не е доволен, това не се дължи само на управлението на нашата страна. Това не се дължи само на недостатъците, които има въ организацията на нашите институти, на недостатъците на нашето чиновничество, но то се дължи на обективни причини, които действително не могат тъй лесно да бъдат преодолени.

Г-да народни представители! Както е отбелязано въ тронната реч и въ отговора на тронната реч, и както знаете всички, тази година България преживя една рядко неплодородна година. Ние имаме възможността да видим въ много земеделски центрове, че онова, което се произведе, е недостатъчно дори за самото местно население, та камоли да задоволи нуждите на цял български народ. И поради това има недостатъци въ продоволствието, затова има недостатъци въ снабдяването с необходимите хранителни продукти, защото действително производството тази година въ нашата страна не бива онзи размер, въ който трябва да бъде, за да могат да се задоволят всеобщите нужди на народа ни.

Г-да народни представители! Въ това отношение ние трябва да се спрем по-подробно на въпроса за разпределението на онова, което имаме. Ние може да имаме ограничени количества, малки количества дадени продукти, но стремиме въ управлението и на Парламента трябва да бъде, наличното количество да бъде разпределено съобразно и справедливо между населението с оглед на неговите нужди. И аз съмтам, че въ туй отношение е насочило своите усилия правителството и въ туй отношение се развива нашата стопанска политика. Действително, много от мъчнотите въ нашия стопански живот идват преди всичко от организацията и от хората, които са натоварени да изпълняват известни функции. Въ това отношение ние трябва да се стремим да отстраним всичко, което зависи от нашите условия и от нас.

Г-да народни представители! Съ няколко думи аз ще се спра върху чиновническия въпрос, който е вече предъ разрешаването си и по който правителството внесе новите щатни таблици, които получихме днес.

Г-да народни представители! Постоянно се налага вой, постоянно се говори и се отправят стрели от нас и от вън срещу бюрократизма въ нашите държавни учреждения. Аз искам да отбележа и дебело да подчертая, че ме е страх да не би съ този наш постоянен повик срещу бюрократизма на българското чиновничество да изковем една доста тежка стрела и да нанесем много поражения срещу всички чиновници, на престожа и авторитета на чиновничеството въ нашата държава. Защото често пъти, вземайки повод от отделни случаи, ние обобщаваме работите дотам, че сме готови

да отречемъ цѣлата дейность на българското чиновничество, на ония хора, които сѫ натоварени да провеждатъ функциитѣ на българската държава.

Г-да народни представители! Азъ зная, каква е психиката на нашия народъ. Нашето население често пѣти гледа съ завистъ къмъ всѣки, който получава заплата или пенсия. Съ нашия постояненъ повикъ срещу чиновничеството изобщо ние често пѣти създаваме благоприятна атмосфера за проявяването на тая злоба и, ако искате, на тая завистъ срещу българското чиновничество, която съществува въ душата на хора отъ много български срѣди, или пъкъ засилвае тази злоба и по този начинъ допринасяме за унищожаването и на малкия престижъ на българското чиновничество, който е останалъ въ съзнанието на българското население.

Г-да народни представители! Че има бюрократизъмъ — нѣма никакво съмнение. Че действително много институти не функциониратъ така, както на насъ се желае, въ това нѣма никакво съмнение. Но нека да потърсимъ причинитѣ другаде — въ организацията, въ устройството на нашитѣ институти и нашитѣ учреждения и да видимъ, дали тамъ нѣма по-голяма доза отъ онова, което ние наричаме бюрократизъмъ, и дали тъкмо това устройство не принуждава въ много отношения чиновничеството да постѣпва бюрократически.

Г-да народни представители! Азъ искамъ да обърна вниманието ви и върху следния фактъ. Безспорно, отдѣлни случаи на бюрократическо отношение има. Не бива, обаче, отдѣлнитѣ бюрократически прояви на Х или У чиновникъ въ нашитѣ учреждения, висшъ или нисшъ, да ги обобщаваме и да ги приписваме като качества изобщо на българското държавно чиновничество, защото фактически не е така. Азъ смѣтамъ, че чрезъ реорганизацията на институти, въ които работи българското чиновничество, чрезъ новитѣ устройствени закони на министерствата, чрезъ въвеждане на нови системи въ отправлението на разнитѣ преписки, българското чиновничество може да се постави въ съвсемъ друго положение и да бѣде издигнато на голяма висота. Ето защо, г-да народни представители, по отношение на чиновническия въпросъ, който толкова много се засѣга и по който толкова много се говори отъ тази трибуна, азъ смѣтамъ, че трѣбва да бѣдемъ внимателни, трѣбва да бѣдемъ предпазливи, за да не насадимъ въ нашия народъ твърдото и дълбоко убеждение, че онова, което е призовано да служи на нашия народъ, онова, което работи по българскитѣ канцеларии, не заслужава абсолютно никакво уважение, не отправлява добре службитѣ и изобщо не действува така, както би трѣбвало да действува, и по този начинъ да унизимъ и да унищожимъ престижа и авторитета на нашето чиновничество въ съзнанието на българското население.

Г-да народни представители! Най-сетне азъ ще се спра върху единъ, споредъ мене, твърде важенъ въпросъ, който и другъ пътъ съмъ поставялъ и който искамъ да засега сега при разискванията по отговора на тронното слово. Това е въпросътъ за отношението на българския народъ къмъ българската държава и на българската държава къмъ българския народъ. Тукъ се казва, че българското правителство въ своята декларация не е споменило нищо за българския народъ, и отъ това се вади заключение, че българското правителство не отдавало съответното значение на българския народъ.

Г-да народни представители! Азъ смѣтамъ, че чрезъ цѣлата, чрезъ постоянната, ежедневната дейность на правителството, на министритѣ, на всичкитѣ функционери въ нашата държава, действително се даватъ достатъчно доказателства, че народътъ се цени, че неговитѣ нужди и интереси се иматъ винаги предъ очи, че съ нищо българскиятъ народъ и българската национална общность не сѫ подценени въ съзнанието и въ действията на българското правителство. (Нѣкои народни представители ржонлъскатъ) Азъ виждамъ, че въ туй отношение много нѣщо се направи отъ страна на българското правителство, но все пакъ ще кажа, че има още много, което се желае да се извърши и което трѣбва да се извърши.

Г-да народни представители! Действително силата на държавата трѣбва да се търси въ духа на народа. Не бива въ никой случай да се смѣта, че безъ неговия ентузиазъмъ, безъ неговата воля, безъ неговата готовность и привързаность къмъ българската държава, тя и българското управление ще бѣдатъ силни. Като изхождаме отъ тази предпоставка, ние трѣбва да си дадемъ ясно смѣтка, какво вършимъ и какво трѣбва да вършимъ въ тази насока. Г-да народни представители! Ние искаме да постигнемъ единението на българския народъ, постоянно апелираме за единство; искаме, българскиятъ народъ въ

днешнитѣ съдбоносни времена, въ които живѣе свѣтътъ, да бѣде сплотенъ, да бѣде единенъ, да застане здраво на фронта на българската държава. Е добре, не бива никога да се забравя, че политиката не е създаване, не е творчество само въ областта на материалната култура, но че политиката е и въпросъ на сърдце, въпросъ на душа; въпросъ на психика. И когато си дадемъ ясно смѣтка за това, тогава ние ще разберемъ, че въ това отношение вършимъ малко и че отъ страна на правителството трѣбва да се направи твърде много, за да бѣде спечелена душата, да бѣде спечелено сърдцето на българския народъ отъ управлението и отъ функционеритѣ на управлението. Въ това отношение може би сѫ прави упрецитѣ къмъ нѣкои държавни чиновници, които, когато нѣкой селянинъ или гражданинъ отъ еснафа отиде при тѣхъ за услуга, се отнесатъ враждебно и гражданитѣ нѣтъ добива впечатление, че цѣлата държава е противъ него. Такъвъ български държавенъ чиновникъ, за когото се установи, че проявява враждебно отношение или се отнася съ недостатъчно уважение къмъ българскитѣ граждани, които се отнасятъ къмъ него за нѣкакви услуги, трѣбва да бѣде веднага отстраненъ.

Но, г-да народни представители, не само чрезъ добри, постоянни, ежедневни отношения на функционеритѣ на българската държава къмъ българския народъ ще може да се издигне престижътъ на държавното чиновничество и да се приобщи населението къмъ българската държава. Азъ смѣтамъ, че въ областта на пропагандата, на политическото въздействие, на общественото въздействие върху народнитѣ маси ние правимъ твърде малко. Въ тази насока ние трѣбва да пожелаемъ да се направи много повече, българскиятъ народъ действително да бѣде постоянно, ежедневно подъ въздействието на своята организирана държава, а не да бѣде изпуснатъ и изоставенъ да му въздействуватъ разни хора, които нѣматъ никаква връзка съ държавата и не носятъ никаква отговорность за своитѣ действия.

Г-да народни представители! Въ това отношение на насъ ни се обещавае постоянно и ние очаквахме, че действително ще се организира нѣщо за цѣлостното политическо и обществено въздействие, за цѣлостното политическо и обществено възпитание на нашия народъ. Азъ смѣтамъ, че въ това отношение резултатитѣ сѫ твърде незадоволителни и че българската държава, българското правителство натамъ трѣбва да насочи своето внимание, ако иска да издигне духа, самочувствието и самосъзнанието на българския народъ.

Самочувствието и самосъзнанието сѫ единъ важенъ елементъ въ всѣка национална общность, защото безъ съзнанието и безъ чувството, че всѣки гражданинъ, всѣка отдѣлна частъ отъ една национална общность принадлежи къмъ тази общность, че съдбата на националната общность е съдба на всѣки отдѣленъ гражданинъ, не е възможно никакво единство, никаква сплотеность и еднородность между гражданитѣ, между членоветѣ на националната общность. Е добре, какво сме направили досега, за да насадимъ това съзнание и това чувство на солидарность, на свързване съдбата на всѣки българинъ съ съдбата на цѣлата българска национална общность? Азъ смѣтамъ, че въ тази насока не само не е направено много нѣщо, но често пѣти органи, натоварени да вършатъ тази работа, действуватъ така, че се понижава това съзнание, че се затѣпява това чувство въ гражданина, откогато да се утвърждава и издига.

Г-да народни представители! Ние ще създадемъ една национална държава, ние ще създадемъ една справедлива държава тогава, когато действително превъзпитаеме масата на българския народъ. Въ миналото много се е правило, за да се разврътатъ българскиятъ народъ, да се разединява, да се унищожаватъ, да се дѣли на групи и да се хвърля въ взаимни вражди, въ взаимни ежби. За да създадемъ единенъ и сплотенъ народъ, здраво застаналъ на фронта на държавата, който да има чувството и съзнанието, че държавата е неговата и той трѣбва да я брани съ всички сили и жертви, ние трѣбва действително да засилимъ много нашата дейность въ това отношение, за да постигнемъ задоволителни резултати. Азъ искамъ да обърна вниманието ви върху онова, което се говори за българската младежъ.

Не бива да се заблуждаваме, че организацията „Бранникъ“ е постигнала голями резултати, като е организирала вече една готова за организиране младежъ, каквато е училищната младежъ. Азъ искамъ да видя „Бранникъ“ въ нашето село, азъ искамъ да видя „Бранникъ“ да е организиранъ онази младежъ, която не стои въ никакво училище, която е вънъ по улицитѣ, на нея да въздействува, нея да сплоти и нареди въ своитѣ дисциплини

рани редици, върху нея да се действа организирано, за да получи тя гражданско и политическо възпитание, каквито си изобщо задачите на „Бранникъ“. Но дотогава, докогато „Бранникъ“ ще организира само училищата младеж, ще търси да й купува мотоциклети и да я забавлява с други такива неща, азъ не мисля, че тя изпълнява своето предназначение напълно и действително отговаря на ония пожелания, които ние изказахме, когато гласувахме закона за тази организация.

Г-да народни представители! Българската селска младеж е изоставена. Кой въздейства на българската селска младеж? На учениците въ училищата въздействуватъ учителите, но на ония младежи, които излизатъ отъ прогимназиите, отъ земеделските училища и пр., кой въздействува, кой ги възпитава, кой ги приобщава къмъ държавата и нейните задачи? Този въпросъ, г-да, не е малък. Нашата дейностъ трѣбва да бъде насочена най-много къмъ българското село. Ние трѣбва да обхвемъ вниманието на селската младеж, защото тя е масата, тя е грамадната частъ отъ българската младеж. Чрезъ „Бранникъ“ само въ училищата ние създаваме една пропасть между неорганизираната селска младеж и организираната въ „Бранникъ“ младеж. Тази пропасть рано или късно ще доведе до стълкновение. Азъ виждамъ вече признатитъ за това, азъ виждамъ какво е искреното, не принуденото отношение на селската младеж, когато говоря съ нея, къмъ организацията „Бранникъ“. Ето защо азъ желая тѣзи господа, които работятъ въ организацията „Бранникъ“, да се проникнатъ отъ любовъ преди всичко къмъ оная младеж, която е вънъ отъ училищата, и да положатъ всички усилия да я организиратъ, да я сплотятъ и обединятъ. Тогава „Бранникъ“ ще тръгне по правилния пътъ, който е начертанъ отъ закона и желанъ отъ всички ни.

Г-да народни представители! Ние има да изпълнимъ друга една задача за българското село. Азъ съмъ възхитенъ отъ изпълнението на дълга на българския селянинъ къмъ държавата и не вѣрвамъ никой отъ васъ да оспорва това. Въ стопанския животъ ние направихме много престъпления по отношение на селянина, ние го измъчихме съ многото наредби въ миналото по събирането на храни. И азъ съмъ много доволенъ, че новиятъ кабинетъ на г-нъ Филевъ, особено въ лицето на министъра на търговията г-нъ Захариевъ, създаде една нова система за събиране на храни отъ селското население. Кой отъ васъ, когато е ходилъ по селата, не е виждалъ общински съветници, които съ по-събуденитъ хора, седнали да правятъ разни изчисления по осемъ графи? Директори на статистики не могатъ да вършатъ такива изчисления, каквито вършеха кметоветъ и разнитъ общински служители и съветници. Изчисления, изчисления, изчисления — какви ли не изчисления правѣха, попълваха графи и въ края на краищата нито селянинътъ бѣше доволенъ, че му е останало жито, нито държавата бѣше доволна, че е постигнато жито въ държавния хамбаръ. Такова бѣше положението. Съ новата реформа по събирането на царевичката, по събирането на житото — по 5 кгр. на декаръ — и съ онова, което ще бъде установено въ бъдеще по събирането на зърненитъ храни, азъ съмътамъ, че и селянинътъ, и държавата ще бъдатъ напълно доволни. Нѣма вече селянинътъ да бъде плашенъ съ грамове, че 400 грама, да кажемъ, трѣбва да му се остави — това бѣше страшно — пъкъ и държавата ще може да получи действително онова, което ѝ е необходимо, отъ което тя има нужда.

Г-да народни представители! Тази крупна реформа въ стопанския животъ на нашата държава ще даде отлични резултати. Тя ги даде и сега при събирането на житото по 5 кгр. на декаръ — даде ги въ всички производствени краища. И ние действително можемъ да кажемъ, че всички наредби съ изпълнени. Българскиятъ селянинъ никога не е билъ противъ българската държава; българскиятъ селянинъ никога не е отказвалъ да изпълни онѣзи задължения, които той има къмъ държавата. Ако, г-да, по селата има хора, които вършатъ разрушителна противодържавна дейностъ, това съ разни полуинтелигенти, които не сѫ нито селяни, нито граждани, нѣматъ свой пътъ, свое мѣсто въ живота, ...

Таско Стоилковъ: Бостанджии отъ минн „Перникъ“.

Д-ръ Атанасъ Поповъ: ... които отъ нѣмай кжде вършатъ пакостна, разрушителна дейностъ. Но, г-да народни представители, тамъ въ българското село действително живѣе най-здравата, единствената най-здрава опора на българската държава. Селянинътъ трѣбва да бъдатъ приобщени къмъ българската държава. Тѣхното сърдце, тѣх-

ната душа трѣбва да бъде стоплена. Както искаме отъ тѣхъ всичко, което е необходимо за държавата, отъ своя страна ние трѣбва да имъ дадемъ не само материални помощи чрезъ понижаване ценитъ на земеделскитъ произведения, но трѣбва да имъ дадемъ и да почувствуватъ, че сѫ зачетени, че тѣхната душа е стоплена, че тѣхното сърдце е действително задоволено, че тѣ сѫ своята душа сѫ приобщени къмъ душата на цѣлокупната българска държава. Ето защо въ това отношение, за въздействие, за пропаганда преди всичко въ българскитъ села, азъ съмътамъ, че тамъ трѣбва да бъде насочено нашето внимание, нашата дейностъ, за да можемъ този народъ по селата, тѣй прецизенъ въ изпълнение на своитъ задължения, да го сплотимъ и приобщимъ къмъ задачите на нашата държава.

Г-да народни представители! Азъ искамъ да засегна още единъ въпросъ, който, по мое убеждение, е отъ важно значение. Това е изказаната отъ г-нъ Мухановъ мисль, че една държава не може да не се крепи на нѣкаква обществена сила, че българската държава, респективно днешниятъ режимъ, не се крепи на нищо и че търсимъ опора въ българското чиновничество.

Г-да народни представители! Изясни се, ясно е, че никога политическиятъ режимъ у насъ не е търсилъ опора въ българското чиновничество. Но българското чиновничество трѣбва да бъде приобщено къмъ задачите и целитъ на държавата. Иначе то не бива да стои като българско чиновничество, което извършва най-важната работа въ държавата.

Но, казва се, че трѣбва да имаме нѣкаква обществена сила. Азъ съмъ решително противъ създаването на каквато и да е обществена сила и съмътамъ, че режимътъ днесъ се крепи не на една или друга обществена сила, но на цѣлокупния български народъ. Българскиятъ народъ, единенъ, сплотенъ задъ своя Върховенъ вождъ, е опората и упованието на българското правителство и на българската държава.

Г-да народни представители! Ние не раздѣляме народа на приятели и неприятели; ние не раздѣляме народа на враждувачи срѣди, ние не раздѣляме народа на различни групировки, които сѫ удобни на тоя или на оня. Ние всички, които сме проникнати, или които трѣбва да бъдатъ проникнати, отъ истинския смисълъ на нашия режимъ днесъ, никога въ своята дейностъ долу или кждето и да било не трѣбва да дѣлимъ населението на приятели и неприятели, на наши и чужди, на добри и на лоши. Ние трѣбва съ всички сили да бъдемъ въ услуга, въ подкрепа на всѣки българинъ, защото всѣки българинъ въ днешния режимъ, въ нашия общественъ и политически животъ, кждето нѣма партии, кждето нѣма раздѣления и кждето нѣма групировки, се чувствува еднакво на своето мѣсто.

Стефанъ Радионовъ: Лопитѣ ще ги отдѣлимъ.

Д-ръ Атанасъ Поповъ: Тѣ се знаятъ — които сѫ противъ държавата.

Г-да народни представители, въ това отношение ние трѣбва да отдѣлимъ само ония, които сѫ изобщо противъ държавата, които искатъ друга държава, които искатъ чуждъ режимъ, които искатъ чужда намѣса въ нашия общественъ и държавенъ животъ. Но тѣзи, които сѫ за държавата, тѣ сѫ еднакви за всички ни. Ето защо азъ съмътамъ, че ще се направи много голѣмъ прогресъ, че ще се направи стѣпка напредъ, ако рѣководната ни интеллигенция, органитъ на държавата се отнасятъ тѣй къмъ населението, а не да сѫ още жертва на своитъ чувства и на своята партийна принадлежностъ въ миналото, и къмъ едни да действуватъ по единъ начинъ, а къмъ други по другъ начинъ.

Г-да народни представители! Азъ зная, че тая задача не е лесна. Азъ зная, че много отъ хората сѫ още жертва на своитъ страсти и на своята принадлежностъ отъ миналото. Но азъ посочвамъ пътя, по който трѣбва да сѫ върви, за да може веднажъ завинаги да се залечи всѣкаква граница между всички ония българци, които сѫ наредени на фронта на държавата и които желаятъ да преуспе и пребъде въ вѣковетъ българската държава.

Г-да народни представители! Ние не бива въ никой случай да съмътаме, че нашиятъ режимъ е нѣщо, което не подлежи на пълно и постоянно усъвършенствуване. Тукъ г-нъ Мухановъ каза, че днешниятъ режимъ нѣма да бъде вѣченъ. Азъ се чудя, защо тѣзи политически водачи въ миналото, които сѫ убедени, че нѣма вѣченъ политически режимъ, постоянно мечтаятъ, постоянно търсятъ и очакватъ да се върне тѣхниятъ режимъ, който тѣ мислятъ за вѣченъ. Отричатъ другитъ режими като вѣчни и признаватъ само тѣхния като вѣченъ и постояненъ!

Г-да народни представители! Ние тръбва да искаме, щото цялкупният български народ да бъде действително единен зад своята държава, за да може да изпълни въ тѣзи тежки времена своя дългъ къмъ държавата.

Г-да народни представители! Азъ искамъ да приключа, като се спра съ две думи само върху задачите на управлението въ бъдеще. Азъ смѣтамъ, че най-важни сѫ задачите въ областта на стопанския животъ и на вътрешната политика на нашата държава. Ние тръбва съ всички сили да искаме и да съдействуваме на правителството, щото то да може действително да внася все по-голяма справедливостъ при разпредѣлението на стопанските блага, да може да внася по-голяма справедливостъ въ стопанските взаимни отношения на хората и навреме и все по-справедливо да снабдява нашето население съ ония продукти, които имаме въ какъвто и да било ограниченъ размѣръ.

По отношение нашата вътрешна политика азъ смѣтамъ, че една отъ главните задачи е да може веднажъ завинаги да се утвърди една ясна, една твърда политика на приобщаване на народа; да може да се създадатъ условия, чрезъ които българскиятъ народъ да почувствува, че живѣе и се ползува съ пълното довѣрие на своята собствена държава; да може да се избѣгнатъ и отстранятъ всички нѣща, които създаваха поводъ за недоволство тукъ или тамъ; да може все по-твърдо и решително да крачимъ къмъ пълно обединение на българския народъ. Защото само тогава, когато обединимъ населението, когато сплотимъ живота на нашия народъ, когато действително създадемъ високъ духъ и високо самосъзнание въ българина, че той е българинъ, само тогава ще можемъ съ общи усилия, съ усиления, които полага правителството, и съ подкрепата на народното представителство да осигуримъ по-добро бъдеще на българския народъ, да може да дочака крайната победа и да затвърди и утвърди веднажъ завинаги границите на обединена България. (Ръкоплѣскания)

Таско Стоилковъ: Тоя духъ нашиятъ народъ си го има; той си обича държавата.

Игнатъ Хайдудовъ: Г-да народни представители! Въ тридневни заседания се разгледа отговорътъ на тронното слово. Положението и нуждите на държавата повечително задължаватъ по-малко приказки, повече дѣла. Изказаха се вече осемъ души. Съгласно правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, понеже се изказаха осемъ души, при това се изнесоха различни мнения, правя предложение за прекратяване на дебатите.

Председателстващъ д-ръ Петъръ Кюсеиановъ: Г-да народни представители! Народниятъ представител г-нъ Хайдудовъ прави предложение за прекратяване на дебатите. Съгласно чл. 21 отъ правилника, който гласи: „Предложение за прекратяване на разискванията може да се направи отъ всѣки народенъ представител, ако сѫ се изказали поне осемъ души“, тъй като сѫ се изказали осемъ души, ще положа предложението на г-нъ Хайдудовъ на гласуване.

Който г-да народни представители приематъ да прекратимъ дебатите по проектоотговора на тронното слово, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство. Събранието приема.

Г-нъ докладчикъ! Желаете ли да дадете обяснения?

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: Да, желая.

Председателстващъ д-ръ Петъръ Кюсеиановъ: Имате думата.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Като докладчикъ на комисията по отговора на тронното слово, ще искамъ да кажа само няколко думи.

Въпросите, които се включаха въ тронното слово и които намѣриха мѣсто въ отговора на тронното слово, се твърде много изясниха. Както миналата година, така и сега ние имаме възможностъ да чуемъ не само народни представители, които сѫ приобщени къмъ правителството, но и единъ представител на група народни представители, които иматъ по-резервирано отношение къмъ политиката на правителството.

Александъръ Цанковъ: Моля, г-нъ докладчикъ. Групи въ Народното събрание нѣма. Ние не сме група.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: Има въ Камарата една група народни представители, които се смѣтатъ неприобщени.

Александъръ Цанковъ: Азъ искахъ думата, но не ми я дадоха.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: Вината не е моя.

Александъръ Цанковъ: Вината е на г-на председателя и на г-на министър-председателя.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: Азъ мисля, че г-нъ Цанковъ...

Председателстващъ д-ръ Петъръ Кюсеиановъ: Г-нъ Цанковъ! Вие сте записанъ въ списъка, който имамъ тукъ, 18-и по редъ.

Александъръ Цанковъ: Азъ съмъ записанъ на 3 ноемврий, когато никой не бѣше се записалъ още. Вие знаете най-добре това.

Председателстващъ д-ръ Петъръ Кюсеиановъ: Въ списъка, който имамъ предъ себе си, вие, г-нъ Цанковъ, фигурирате 18-и по редъ.

Александъръ Цанковъ: Защо си кривите душата! Списъка, който имате предъ себе си, го прави г-нъ Калфовъ така, както му уйдисва.

Азъ на 3 ноемврий още съмъ записанъ.

Председателстващъ д-ръ Петъръ Кюсеиановъ: Продължавайте, г-нъ докладчикъ.

Александъръ Цанковъ: Не желаете да ме чуете. Може да имате нѣкакви други причини.

Председателстващъ д-ръ Петъръ Кюсеиановъ: Моля, моля!

Александъръ Цанковъ: Азъ не говоря за Васъ, г-нъ Кюсеиановъ, а говоря за г-на председателя.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: Въ речта, която произнесе г-нъ Никола Мушановъ, и въ нѣколкото апострофи, които бѣха направени на ораторите по отговора на тронното слово, ние все пакъ можахме да чуемъ малко по-други гледища и известни резерви къмъ становищата, които застъпиха ораторите отъ мнозинството; къмъ становищата, които е застъпило и правителството въ тронното слово, макаръ то да е произнесено отъ Негово Величество Царя, и въ отговора, който е редактиранъ отъ комисията по отговора на тронното слово.

Нѣкои отъ нашите колеги имаха възможностъ да се спратъ на тѣзи особени мнения и преценки върху нашата външна и вътрешна политика, за да не е необходимо на мене въ подробности да се спирамъ върху тѣзи мнения, да давамъ нѣкои освѣтления и да направя нѣкои възражения.

Но, г-да народни представители, все пакъ за насъ, които слушаме тия мнения, и за правителството не бѣше безинтересно да чуемъ, какво собствено ново и различно отъ нашието мнение се поддържа отъ народния представител г-нъ Никола Мушановъ и отъ нѣкои народни представители, които апострофираха въ връзка съ речите, които се произнесоха тукъ.

Ние чуваме една декларация. Въ сжщностъ, цялата политика, която е намѣрила изразъ въ тия официални държавни актове като тронната речъ и отговора на тронната речъ, не започва отъ вчера, въ нея има приемственостъ. И г-нъ Мушановъ бѣше именно ораторътъ, който подчерта, че отъ много и много години и особено следъ диктатите на Версайлъ, всички български правителства сѫ следвали единъ и сжщъ пътъ, стремили сѫ се да зацѣпаватъ българската национална и държавна кауза, да се борятъ срещу тия тежки условия на мира, сключенъ въ Версайлъ. Следователно, този изминатъ пътъ, който и днесъ се следва, е единъ активъ на всички български правителства, които сѫ управлявали оттогава досега. Мисълта, г-да народни представители, не е нова, и най-малко въ това Народно събрание, въ нашата срѣда биха се намѣрили хора, които да оспорватъ тази приемственостъ. Не само това, имали сме случаи тукъ отъ тая трибуна, имали сме случаи и въ печата, и въ публични речи да подчертаваме именно тая приемственостъ и да даваме заслуженото на всички, които сѫ работили въ областта на

нашата външна политика. Цитували сме името и на г-нъ Мушановъ, цитували сме името и на г-нъ Александър Цанковъ, и на редица други наши бивши външни министри, които на своето време, съгласно моментите и въ съгласие съ времето и съ условията, сж водили тази политика, за да стигнемъ до днешното положение.

Г-да народни представители! Значи, господата, които подчертаватъ тази мисълъ, не казватъ нищо ново; тѣ не ни правятъ никаква бележка относно нашата сегашна външна политика. Тѣ, обаче, направиха една резерва — зататна за нея вчера въ речта си и г-нъ Мушановъ. „Ние нѣмахме възможностъ“ — каза той — „да си кажемъ мнението по време на подписването на пакта, когато България влѣзе въ Трестранния пактъ; ние имаме малко по-друго мнение и за обявяването на войната срещу Америка“ и пр.

Г-да народни представители! Тия подробности могатъ да бъдатъ интересни за историята. Обаче една декларация има, която за насъ е още по-важна отъ тия връщания назадъ къмъ миналото. Тази декларация е: „Тѣй или иначе вървѣхме изъ нашия пътъ; българската държава водѣше своята външна политика върѣдъ много мѣнотии, но ние имаме днесъ едно фактическо положение — България е обединена въ националнитѣ ѝ граници“. Тая констатация е съществена и важна за насъ. Тази констатация не излиза само отъ министерската маса, не се прави отъ банките на народнитѣ представители отъ мнозинството. Това е констатацията на цѣлия български народъ. Тя бѣ повторена и отъ г-нъ Мушановъ, а тя сигурно бѣ била повторена и отъ всички други, които не сж въ нашия срѣди народни представители. А за насъ това е съществено. За насъ резултатътъ, който е постигнатъ следъ единъ дълго вървѣнъ пътъ и следъ събитията, на които ние сме свидетели, е, който ще бѣде присѣдана и върху това, дали пѣтищата, които сме следвали въ миналото и днесъ, сж погрѣшни или сж прави. Резултатътъ е, който дава отговора. И понеже този отговоръ е положителенъ, следователно, безпредметно е да правимъ усилия, да правимъ опити, да си създаваме резерви, за да критикуваме тази политика или пъкъ да я отричаме. Този резултатъ е, който и насъ ни вдъхновява, съ него ние казваме на българския народъ една истина. И когато въ тронното слово и въ отговора има единъ текстъ, който подчертава тази външна политика като окончателно установена, азъ мисля, че всичкитѣ основания сж налице, за да приемемъ, че тая констатация е въ съгласие съ добритѣ резултати на сжщата наша външна политика.

Г-да народни представители! Г-нъ Мушановъ, като направилъ сжщата констатация, че ние сме фактически при положението на обединена България, добави: „Нашъ дългъ е да запазимъ земитѣ, които считаме, че сж наши; да запазимъ и онѣзи сили, съ които можемъ да осигуримъ нашитѣ граници“. И последната му фраза бѣше: „Трѣбва да засилимъ българската държава.“

Г-да народни представители! Да запазимъ сегашнитѣ граници — по-важна цель по-голяма задача въ настоящия моментъ не може да има за българската държава, за тия, които управляватъ българската държава, и за тѣзи, които помагатъ на управлението, каквато помощъ оказва Парламентътъ. Народното събрание, представителътъ на българския народъ. На тая цель — да запазимъ границитѣ, да запазимъ и да заздравимъ държавата — служи днешното правителство; на тая цель служимъ и ние, народнитѣ представители въ изпълнението на нашия дългъ, така както ние го разбираме, така както законътъ ни ограничава или пъкъ ни овластява. Следвайки тоя пътъ, ние въ сжщностъ ще изпълнимъ една задача въ съгласие съ нуждитѣ на момента, въ развѣя на едни голѣми събития, които вълнуватъ цѣлия свѣтъ, вълнуватъ и насъ.

Г-да народни представители! Ако това е така, на какво бихме могли да се опрежъ? Нека върху този въпросъ да бждемъ наясно и да бжде наясно цѣлиятъ български народъ. Да запазимъ границитѣ, да запазимъ това, което е наше и което не се отрича отъ никого, че е наше, ние имаме не само срѣдството, което ни посочи г-нъ Мушановъ, да имаме здрава вътрешна политика, да имаме държавно единство — разбира се, това е едно твърде важно условие — но освенъ него има и едно друго условие, което е по-реално, което е на устата на всѣкого и което много добре се преченява отъ българския народъ: границитѣ не се пазятъ само отъ административния апаратъ на държавата, границитѣ се пазятъ отъ българската войска. Българското Народно събрание въ това отношение съзнаваше, че за българската държава по-голяма сигурностъ за нейнитѣ граници и придобивки нѣма отъ инструмента на войската. Ние можемъ съ чувство на задоволство, съ чувство

на изпълненъ дългъ да кажемъ: всичко, което е било необходимо, за да поддържаме въ изправностъ този апаратъ, тази бойна сила, всички разходи, които сж били необходими, всички жертви, които трѣбвало да понесе народътъ, за да запазимъ войсковитѣ складове, за да въоръжимъ, за да подготвимъ, за да имаме контингенти военни, които да се справятъ съ всѣка евентуалностъ — ето това е голѣмиятъ активъ на Народното събрание, което, върѣйки критикитѣ, е било всѣки пътъ задъ правителството, всѣки пътъ отзивчиво. По този начинъ то е изпълнило дълга си къмъ военния факторъ, единствено на който държавата може да се опре, единствено чрезъ който държавата би действувала, ако би станало нужда за това.

И ето, като сме наясно по този въпросъ, тази мисълъ ние се мѣчимъ като народни представители да я всадиамъ и въ нашия народъ. И усилия не сж необходими, г-да народни представители, за това. Народътъ разбира много добре ролята на българската войска, отколкото нѣкои мислятъ. Народътъ чувствува каква роля има да играе войската днесъ, когато свѣтътъ е пламналъ и когато историята се чертае съ шикове и съ бойни срѣдства. И азъ виждамъ отъ времето на извънредната сесия досега, въ обиколкитѣ, които съмъ правилъ и които вие сте правили, какво трезво отношение има народътъ къмъ българската войска, съ какво топло чувство се отнася народътъ къмъ армията. Онова, което преди две или три години забелязвахме тукъ-тамъ, известни смущения тукъ-тамъ, известни скептицизъмъ за духа, днесъ тия смущения сж окончателно изчезнали, войската стои на своя постъ, задъ войската стои народътъ, готовността ѝ е пълна и ние можемъ да бждемъ съвършено спокойни за българскитѣ граници и за сигурността изобщо на българската държава. (Ръкоплѣскания)

Г-да народни представители! И второто условие е не помаловажно. Азъ съмъ съгласенъ съ г-нъ Мушановъ, че безъ здрава вътрешна политика ние не бихме могли да имаме здраво тѣло; ние не бихме могли да имаме бистъръ източникъ, откъдето се черпятъ сили и откъдето черпни сили българската войска за нейното попълване. Ако ние имаме единъ мѣтенъ по чувство и по свѣстъ народъ, ако ние бихме имали единъ народъ, който нѣма съзнание за събитията, които ставатъ около него, и за българскитѣ държавни интереси, въ такъвъ случай бихме компрометирали нашата собствена държавна и народна кауза. Безъ туй условие, да имаме стегнатъ вътрешенъ редъ, да имаме управление, което стои на висота и което въ главнитѣ си задачи следва една политика, която отговаря на цѣлокупния народенъ интересъ, безъ този пътъ, безъ тия главни линии ние наистина бихме подготвили може би неприятели изненади за насъ самитѣ и за държавата. За щастие, тая вътрешна политика, за която говори г-нъ Мушановъ, тая вътрешна политика, която обхваща въ сжщностъ не само административното на държавата, но обхваща и стопанския животъ, обхваща и правосѣдната политика и всички други ресурси на управлението, тая вътрешна политика, общо казано, е въ едно състояние, което може насъ самитѣ, които се отнасяме достатъчно добросъвѣстно и критично и къмъ доброто и къмъ лошото, и къмъ постигнатото и онова, което е цель за постигане, за насъ може да не бжде идеална, но ние имаме убеждението, че правителството прави всичко, което е по силитѣ му, за да може да даде едно управление горе-долу, при сегашнитѣ тежки условия, въ които се намира нашиятъ народъ, нашата земя, едно управление, което да задоволи най-елементарнитѣ нужди на тоя народъ.

Е добре, тукъ правителството, въ желанието си да следва и да уясни политиката, отговаряща на вонния моментъ — това не бива да го забравяме — въ желанието си да поддържа държавното единство като важно условие за нашата външна сила, излѣзе съ една програмна речъ, произнесена отъ г-нъ министър-председателя. Имаше и една декларация отъ 12 априлъ 1942 г., въ която бѣха набелязани главнитѣ линии, идеологичнитѣ линии, които, по преценка на правителството, биха именно дали задоволително вътрешно управление за сегашнитѣ времена.

Г-да народни представители! Счело се е, че тази декларация, направена отъ нашия министър-председателъ, както и неговата речъ, произнесена въ Военния клубъ на едно събрание, наречено служебно, е едвали не една ересь, едвали не несъвмѣстимо съ това, което има да извършва едно правителство, несъвмѣстимо съ това, което то може да декларира, и това, което може да слуша Народното събрание. Г-да народни представители! Това е грѣшка, това е заблуждение на онѣзи, които поддържатъ тезата, че въ тронното слово и въ отговора на тронното слово не бивало, не е трѣбвало да се включва една програма, която задѣл-

жавала Държавния глава, която програма се опитват да направят държавен акт и по този начин да тласнат нашия политически живот, нашия парламентарен режим и управлението въпреки усилия за създаването на един режим, който няма нищо общо, според тях, с българската държава.

Г-да народни представители! Възражението, което може да се направи на тази мисъл, е не само формалистично, то е по същество. Въ същност, какво цели програмата, за която става дума, с тия 18 точки, които са набелязани от нашия министър-председател? Г-да народни представители! Няма нужда да правим подробен анализ на всяка точка, за да тълкуваме, за да коментираме. Какво се цели? Цели се да се набележат известни мероприятия, да се набележат главните линии за едно управление, при което скараният, недоволният, тъзи, които се чувствуват малко пренебрегнати и са злепоставени в живота, слабите стопански категории, работниците, занаятчиите, държавните служители и пр., да имат се даде не само път, да им се даде не само задача, но да им се обещае, и не само да се обещае, но и да се направи нещо, за да бъдат те задоволени; да се създаде социална справедливост, без която държавата през време на война не може да съществува и не може да изпълнява своята задача. Защото задоволеният народ, социалната справедливост е, която може да държи въ единство, въ сцепление отделните части на тоя народ неговите съсловия, професии, па, ако щете, и класи.

И ако тая цел идват да я оспорят отгътък, много са на погръшен път. Въ същност, амбицията е да се създаде една социално справедлива държава. Та има ли нещо по-възвишено от това? Та кой ще спори за тая задача, която се слага от правителството, за управление и от това би ли било недоволно българското Народно събрание?

Г-да народни представители! Не само това. Ако става дума за режима, който се различава от по-ранните режими, въ един пункт, въ една точка ние сме въ различие. Тая точка е: партиен или безпартиен режим? И когато г-н Муханов говори за един режим безпартиен или за един нов режим, имайки предвид цялата програма и всичките точки, които са упоменати въ декларацията на г-н министър-председателя и на правителството, той, собствено, разбира, че тук се касае за една разлика, подчертана главно въ тая точка, че днешното управление е безпартиен, а че управлението вчера е било партиен. Но по този въпрос, г-да народни представители, като се прави критика, която сме слушали за втори, за трети, за четвърти път, не се казва абсолютно нищо ново, не се добавя нищо към това, което сме вече чули.

И аргументите, които се изнасят, които се подсказват против режима, против безпартиен режим, са аргументи въ същност несъстоятелни. Защо? Затова защото можем ли да си представим въ какво положение би била България днес, ако беше разделена на партийни сектори? Ние можем да имаме много ясна представа, какво би било, ако въ България съществуваша редица политически партии, въ която редица всяка партия ще тегли към себе си, ще препоръчва свои пътища, ще прави своя пропаганда. Въ края на краищата какъв ще бъде резултатът? Раздвоение, подвоумване на народа, безпътница, липса на единомислие, липса на единодействие, една нация вътрешно разединена. Това ли искат господата? Азъ мисля, че ако те желаят това, те са достойни за съжаление, а, като не го желаят, трябва да признаят, че всички под едно знаме — знамето на държавата — е един способ за поддържане на вътрешното единство по-добре, отколкото ако се вдигнат отделни партийни знамена.

Тая елементарна истина ние сме я разбрали, тая елементарна истина я разбра и българският народ; колкото и усилия да се правят, за да се поддържа друго разбиране въ народа, тези усилия са напразни, те няма да дадат абсолютно никакъв резултат. И азъ казвам, че ние можем да отхвърлим тия опити за връщане колелото на историята назад. Ние ще следваме този път, защото той е добрият, той е полезният за държавата, защото, благодарение на този път, онова, което ние сме постигнали по линията на националното единство, то е било постигнато главно, като сме тръгнали по този път след ликвидацията на политическите партии. (Ракоплъскания)

Г-да народни представители! Г-н Никола Муханов, който отсъствува от тук, знае много добре една критика, която се прави от друго място. Има и други, които стоят на националния фронт, които са на фронта на

държавата и поддържат тезата, че е необходимо да имаме една обществена сила, да създадем еднoпартийна система. Г-да народни представители! Ние сме обсъждали този въпрос като отделни народни представители, ние сме го дебатирали, той е обсъждан и тук от трибуната.

Г-да! Да си поставим питането: ако въ днешния момент, когато апелираме за народно единство, когато желаем да изгладим фронтовете, когато искаме да имаме единен народ за единната външна политика на българската държава, какво би станало, ако почнем да формираме една политическа партия?

Г-да народни представители! Германците направиха една партия, обаче я направиха преди войната. Днес ние сме въ война. Ние можем най-малкото да кажем: да поотложим тая задача. Защото въ името на лозинга за безпартиеност могат да дойдат от всички партийни лагери въодушевените от целите на българската държава, от идеалите на българския народ.

Таско Стоилков: Като българи-братя.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: Но когато ние създадем само една партия, макаръ проникната от идеите на новото време, съ повече тенденции към авторитаризъм, положително е, че значителна част от хората, които чувствуват и мислят политически, които политически не са дозрели да асимилират напълно тия нови политически концепции, ще останат вън, ще бъдат отлъчени и ще създадем изкуствена позиция по един важен въпрос, какъвто е партийният въпрос.

Имаме ли ние интерес от това, имаме ли интерес да откриваме тая вътрешна рана въ сегашния момент? Отговарямъ: не. Не можем да правим това безумие, не можем да правим тая грешка, като добавямъ: не е необходимо да копираме непременно всички форми отвън. И моето лично убеждение е, че чрез една политическа партия, която идеологично е обособена, ние бихме имали при нормални, при спокойни времена, по-здрава опора за спокойно управление. И азъ така мисля, така мисли, сигурен съм, и г-н Цанковъ. Убеден съм въ това. Но ние разбирате съображенията, които се изнасят — съображения на време, съображения на целесъобразност, съображения на психология не ни позволяват да направим такава погрешна стъпка.

Недейте мисли, че, следвайки този път, ние се злепоставяме пред нашите съюзници, че ние едва ли не бъгаме от техните концепции. Не. И за вас, и за мене, и за правителството е важно да се въодушевяваме повече от националсоциалистически дъла и идеи, които са идеи на справедливост, въ които идеи е съчетана нацията съ социалната справедливост, нацията съ социализма, съ дълбокия социализъм. Затова биха били доволни нашите съюзници, ако видят въ България, че наистина линията на политическо узрване у нас е тая, която е и тамъ.

Формата е друг въпрос. По този въпрос никой не желае да се меси въ нашите вътрешни работи. И погрешна мисъл е да се смъта, че ако ние догоним, ако намерим формата, ние ще имаме непременно и съдържанието. Би могло да стане точно обратното: да създадем една политическа групировка, въ която ще се налягва сигурно не само най-идейният, може да дойдат и хора, които чрез тая партийна формация ще се опитат да използват конюктурата, каквито наклонности, за голямо съжаление, въ нашите политически сфери има доста много. И затуй този експеримент, поради ненавременността на една подобна идея, ще трябва засега да бъде отхвърлен. Ще чакаме времето, ще живеем и ще вървим по нашия път. Този път е обединяващ, той ще ни изведе на добър край.

Г-да народни представители! Съ това азъ изчерпвам темата за нашето вътрешно положение. Искамъ, обаче, да спра вашето внимание върху един специален въпрос, който повдигна г-н Муханов — той е за Македония, за българската власт въ Македония.

Г-н Муханов постави съвсемъ неуместно въпроса: дали ние не сме нанесли една рана на свободата на македонците. Може ли да бъде поставен така пред вас този въпрос? Това е съвсемъ неуместно. За коя свобода може да става дума, че е наранена? За свободата на известна малобройна група сръбски агенти ли, които имаха куража и дързостта да останат въ Македония, след като тя беше заета от българските власти, и които потърсиха свои съюзници от македонската сръбска, едни лица, без значение, малобройни, които слушаха внушенията на Коминтерна? Сърбомански елементи и ко-

мунистически настроени единици, повтарямъ, се опитватъ да създадатъ известни смущения въ душнѣ на македонскитѣ българи.

Пита се, трѣбва ли да се взематъ известни мѣрки срещу подобни елементи? Ами, г-да народни представители, то е все едно да си зададемъ въпроса: тукъ, въ пределитѣ на стара България, ще търпимъ ли такива проявления? Разбира се, че не. И, г-да народни представители, нѣма нищо чудно въ това, че българското правителство взема инициативата да изпълни единъ дългъ, да прочисти въ добрия смисълъ, въ политическия смисълъ на думата, тѣзи елементи, които не разбиратъ, какво е станало съ македонската земя, които, благодарение на известни връзки въ миналото, благодарение на известни облаги, които тѣ сѣ имали въ режима на Югославия, се опитватъ да създаватъ това смущение, за което загатнахъ. Тѣзи мѣрки сѣ, следователно, неизбежни.

Истината е, че въ Македония — не бива да се забравя това — македонското българско население е сѣ буденъ интелектъ, то е природно надарено, то е политически мислещо. Трѣбва да бѣде познавана психологията на този народъ, за да бѣдатъ целесъобразни мѣрките на управлението. Въ това отношение може би нѣкои грѣшки отъ държавни административни органи сѣ направени. Но азъ мога да засвидетелствувамъ най-добросъвестно, че такива органи на българската държава, такива държавни чиновници, които не сѣ имали прозрението за дългъ и които не сѣ имали отношение къмъ македонското българско население, своевременно си отидоха, бѣха освободени отъ длъжностъ, или пъкъ бѣха премѣстени.

Ангелъ Сивиновъ: Нѣкои наказани.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: Г-да народни представители! Това е естествено, това е въ реда на нѣщата, но азъ бихъ си позволилъ да кажа следното. Приобщаването на македонското българско население къмъ населението къмъ народа отъ стара България, е все пакъ единъ процесъ. За този процесъ всетаки се изисква известно време, не защото има различие въ кръвта, но защото при различни условия сѣ живѣли българитѣ тамъ и българитѣ тукъ. Нима ние не помнимъ нашата близка политическа история по време на съединението между Северна и Южна България? Вие сте чели историята, вие знаете какви боричкания е имало между обединисти и антиобединисти. Остатъци отъ тѣзи антиобединисти има още въ политическия родове на България. Знае се кои сѣ тѣ. Въпрѣки тѣзи боричкания въ миналото, обединението на Северна и Южна България стана. Тѣзи недоразумения и политически различия бѣха изличени, и днесъ никой нѣма дързостта да поддържа, че българитѣ отъ Южна България и българитѣ отъ Северна България сѣ две народности съ два различни менталитета. Може да има нюанси въ културата, може да има нюанси въ темперамента, обаче тѣ иматъ еднакво българско политическо държавно съзнание.

И ако това е така, трѣбва ли да се чудимъ, че сравнително бавно става приобщаването на една земя, която десетки години е била подъ чуждо робство, една земя, за която сѣ водени войни, една земя, която е търпѣла превратности, една земя, на която сѣ живѣли хора, и тѣзи хора сѣ мислили, сѣ имали отношение къмъ по-раншнитѣ властици? Ами тамъ имаше различни групи, тамъ имаше различни менталитети. Едни сѣ били смѣли революционери, други сѣ били лоялни, и може би премного лоялни къмъ сръбската властъ, трети сѣ били продажници, четвърти сѣ били неутрални, въ смисълъ безъ куражъ да водятъ политическа и национална борба. Ами че обединяването на всички тѣзи групи въ едно, съгласуването на тѣхнитѣ разбирания и чувства къмъ лицата, държавни чиновници, които сѣ излѣзли отъ тѣхната сръда, е една проблема, която ще бѣде разрешена сама по себе си съ течение на времето. Трѣбва, обаче, да имаме тактъ, трѣбва да имаме търпение и да разбираме, че тукъ се касае за нѣщо много важно, че се касае за нѣщо преходно, за да можемъ да дойдемъ до единъ резултатъ, и да дойде единъ день, въ който бихме казали спокойно: нѣма разлика въ политическото съзнание на българитѣ отъ Македония, на българитѣ отъ Добруджа, на българитѣ отъ Тракия, на българитѣ отъ Западнитѣ покрайнини.

Г-да народни представители! Ние имаме дългъ въ това отношение да улеснимъ правителството, да улеснимъ мѣроприятията му. И ако има нѣщо да помолимъ, то е, като даваме това съдействие, като стоимъ на една бистра и ясна национална държавна позиция, тамъ, където по наши впечатления, по впечатленията на хора, които сѣ отъ та-

мошнитѣ сръди, има допустнати известни грѣшки, които още, да допустемъ, не сѣ отстранени, да помолимъ, да настояваме, съответниятъ министъръ по едно или друго ведомство да вземе необходимитѣ мѣрки, за да не търпи разочарования този народъ.

Г-да народни представители! Психологията тамъ е такава, че отъ най-дребнитѣ нѣща се правятъ голѣми въпроси, хората тамъ сѣ болезнено чувствителни. Тѣ сѣ мечтали за една българска държава, която, като дойде, ще промѣни всичко, ще създаде веднага условия за единъ спокоенъ и щастливъ животъ. Тѣ сѣ мечтали да видятъ едно управление идеално, отзивчиво. Но, г-да народни представители, може ли българската държава въ сегашно време да отговори на тѣзи очаквания цѣлостно? Не може, за съжаление не може. Българската държава днесъ има по-голѣми задачи. Тя е свързана, тя е подчинена на събитията, на мѣрките, които трѣбва да бѣдатъ взети, за да бѣде поддържанъ въ изправностъ преди всичко нашиятъ воененъ апаратъ. Едно военно време изключва възможността да бѣдатъ задоволени всестранно консумативнитѣ нужди и изобщо нуждитѣ на това население. Отъ това, разбира се, известни малки разочарования могатъ да дойдатъ, но ние и правителството сме длъжни да хвърлимъ повече свѣтлина въ тая насока, да поощримъ повече разговарянето отблизу съ тѣзи хора, за да имъ се създаде убеждение, че войната не позволява да дадемъ на всѣки българинъ въ новитѣ земи напълно спокойни условия за животъ. Ние не бива да имъ създаваме илюзии, защото войната не е свършена, защото събитията се развиватъ и защото надъ всички тѣзи наши домашни интереси стои една голѣма кауза, задъ която трѣбва да стои народъ, готовъ за жертви.

Най-после, г-да народни представители, г-нъ Мушановъ направи упрѣкъ на правителството, че е позволило да се устрои една изложба срещу Коминтерна. Тая изложба, както ви е известно, бѣше открита съ речъ отъ нашия вътрешенъ министъръ. Тя бѣше инициатива на единъ комитетъ, въ който участвуваха различни организации, и бѣше масово посещена отъ стотици и хиляди хора. Г-нъ Мушановъ игнорира цѣлата история на нашитѣ отношения съ Съветска Русия въ последнитѣ три години, за да изкаже тукъ едно учудване: какъ така, когато сме въ дипломатически отношения съ Съветския Съюзъ, си позволявате да устроите една изложба противъ Коминтерна?

И тогава, г-да народни представители, азъ най-коректно — това вие го знаете, макаръ да не завеждамъ въ това Народно събрание службата по апострофитѣ — направихъ бележка на г-нъ Мушановъ: „Г-нъ Мушановъ! Азъ Ви моля да не забравяте, че отъ Съветска Русия дойдоха парашутисти, отъ Съветска Русия аероплани пуснаха бомби, отъ Съветска Русия дойдоха подводничари, отъ Съветска Русия се дадоха лозунги на комунистическата партия въ България“ — не говоря за съветското правителство, азъ усвоявамъ тезата на московскитѣ управници, че Коминтернътъ е нѣщо отдѣлно, но шомъ като е отдѣлно, позволете на българската държава да има отношение къмъ този Коминтернъ. И тя има такава отношение, тя подписа пактъ, по силата на който се ангажира да води борба срещу Коминтерна и болшеvizма и неговитѣ пристѣли и опити въ България, следователно, не е случайно, нито е изненада, че е била устроена една такава изложба въ София. И когато азъ направихъ тая бележка, единъ нашъ колега, единъ г-нъ професоръ, когото винаги съмъ уважавалъ като професоръ по административно право, чинто трудове винаги съмъ челъ съ интересъ и съмъ се отнасялъ винаги коректно къмъ неговата личностъ, се нахвърли съ апострофи, за да ми направи упрѣка, че „Вие, г-нъ Сотиръ Яневъ, хвалихте най-много болшевикитѣ, а днесъ правите апострофи на г-нъ Мушановъ“.

Г-да народни представители! Отдавна търся поводъ, за да обясня съ нѣколко думи това, което е истина, и това, което не е истина, и да кажа на г-нъ Петко Стайновъ, на политика и народния представителъ Петко Стайновъ, че той е или въ грѣшка относно това, което азъ съмъ правилъ, което съмъ писалъ, или което съмъ поддържалъ, или той е единъ недобросъвестенъ човѣкъ, който се опитва да говори, когато горе на журналистическата трибуна има представители отъ съветската легация, които пишатъ.

Г-да народни представители! Трѣбва да бѣдемъ наясно по този въпросъ. Не се касае за отношенията на българското правителство къмъ Съветитѣ. Отношението на българското правителство къмъ Съветитѣ е едно отношение установено, знае се какво е. Ние имаме дипломатически отношения съ тѣхъ, ние имъ дължимъ коректностъ, тѣ ни дължатъ коректностъ. Но ако търсимъ кой държи на тая коректностъ и кой какъ я изпълнява. Безъ да отивамъ

в подробности, азъ бихъ казалъ, че българското правителство е било винаги въ отбрана, то никога не е имало инициативата да напада, то е отбивало само нападенията, така наречения Коминтернъ. Българското правителство не може да забрави, нито Народното събрание ще забрави, колко вода изтече отъ 23 августъ 1939 г. досега. Истината е, че азъ съмъ писалъ, писалъ е и Петко Стайновъ, писалъ е и д-ръ Николаевъ, говорилъ го е и г-нъ Александъръ Цанковъ въ връзка съ този пактъ за приятелство отъ 23 августъ 1939 г., като всички ние — изражавали нашето доволство, че най-после между две голъми сили се е постигнало разбирателство, което улеснява нашето вътрешно политическо равновесие. И днесъ азъ поддържамъ тая теза. Тя е била правилна навремето. И въпреки провеждането на тая политика на българското правителство, поддържайки приятелски отношения съ Съветския съюзъ, за които, убеденъ съмъ, че всъщностъ пактъ не е държало и никой пактъ не е имало намърението да вземе инициативата да създава събития на изтокъ, регистрираха се въ дипломатическата и политическа история на тая война въ последните 2—3 години известни актове, отъ които ние не можехме да не си вземемъ бележка.

Г-да народни представители! Преди избухването на войната между Германия и Съветска Русия, ние бяхме спокойни, ние се чувствахме удобно и ако тая мисълъ открито сме я казвали, не сме я казвали. Никога въ ущърбъ на нашитъ германски приятели. Напротивъ, ние сме подчертавали отъ гледище на психологията на нашия народъ тоя фактъ: спокойни, защото между двама приятели ще се чувствуваме най-добре. Но, г-да народни представители, когато тази война избухна, безъ ние да прибавимъ една искрица за тоя пожаръ, когато България нѣма абсолютно никакъвъ дълъ, никакво отношение, не е причинила нищо, за да избухне тази война между Германия и Съветския съюзъ, и въпреки това, когато ние чухме отношението на московското правителство къмъ българскитъ интереси и къмъ българската държава следъ акта на 22 юний 1941 г., ние вече трѣбваше да си поставимъ за насъ въпроса: можемъ ли да вървимъ съ илюзията, че имаме приятели отгатъкъ, тъй както мислехме добросъвестно, при положението на приятелския пактъ между Германия и Съветска Русия? И като прибавимъ дипломатическитъ актове, които сѣ известни, г-да народни представители; като прибавимъ отношението, което взема агенция ТАСС къмъ придобивкитъ на България, къмъ придобивката на Македония, Тракия и Западнитъ покрайнини — отрицателно отношение; като си спомнимъ ролята, която игра съветската дипломация въ бивша Югославия, опита да се сключи единъ пактъ за приятелство съ прератаджийското правителство на Симовичъ; като се прибавятъ разкритията, които направи Хитлеръ за домогванията на Съветския съюзъ къмъ Балканитъ; като прибавимъ и тѣзи факти, които ни сѣ известни и които бѣха поводъ за размѣна на дипломатически ноти между нашето и съветското правителства, азъ питамъ: може ли Сотиръ Яневъ и Петко Стайновъ да стоятъ на позицията, на която бѣхме преди 22 юний 1941 г.? Петко Стайновъ може да стои тамъ, азъ не мога да стоя тамъ. (Нѣкои народни представители ржкоплѣскаха)

Единъ народенъ представител: Защото е народнякъ.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: Г-да народни представители! Азъ не се смущавамъ отъ ругатнитъ и заканитъ, които получавамъ непрекъснато по различнитъ съветски радиостанции, не се смущавамъ и отъ заканитъ, които получавамъ анонимно, не се смущавамъ и отъ оня пасквилъ, който бѣше пуснатъ неотдавна срещу мене и срещу г-нъ Калфовъ, председателя на Народното събрание, и въ, който сме обвинени въ предателство и измѣни на съветското приятелство. Следъ като Петко Стайновъ се обадил, сега разбирамъ откъде идва тоя пасквилъ, този документъ, който се мѣчи да изобличава добросъвестни политически скромни деятели, които иматъ куража да изявяватъ своето мнение. (Нѣкои народни представители ржкоплѣскаха)

Ето, г-да народни представители, това сѣ фактитъ, това сѣ думитъ, които искахъ да напомя тукъ, за да ги чуе г-нъ професоръ Стайновъ и да знае, че тукъ, въ това Народно събрание, хората, които говорятъ, знаятъ какво говорятъ, хората, които пишатъ, знаятъ какво пишатъ. Никога не съмъ написалъ статия по нѣкой въпросъ, безъ да свѣря какво съмъ написалъ вчера. Никога не съмъ поддържалъ една теза, за която при нови условия, при промѣнени условия ще се запра като ракъ на бързакъ и ще кажа на бѣлото черно. Това могатъ да направятъ хора, които търсятъ въ пренесъ, могатъ да го направятъ хора, които търсятъ презастраховки. Азъ нѣмамъ нужда

отъ тѣхъ. Това, което съмъ писалъ, това, което съмъ говорилъ по отношение на Коминтерна, по отношение на Съветския съюзъ, поддържамъ го и днесъ. Това е истината, и винаги съмъ добавялъ: каквото и отношение да е имало и да има между насъ и съветската държава, азъ не искамъ никога да ставамъ проводникъ на критики, на атаки, които да създаватъ затруднения на правителството. Правителството си води политиката, то ще си я води, то си носи отговорността. Обаче не може, не е позволено да се правятъ опити, да се злепоставятъ известни хора, които, преценявайки събитията и новитъ условия, сѣ длъжни да вървятъ съ собствената си държава, а не да държатъ смѣтка какво ще кажатъ приятелитъ въ Лондонъ, какво ще кажатъ приятелитъ въ Съединенитъ щати, какво ще кажатъ приятелитъ въ Москва. Нека официалнитъ отношения да ги оставимъ на правителството, то да ги урежда. Ние не искамъ да му създаваме никакви мъчнотии. То е компетентно, то е сведуще да следи и да взима своитъ решения, познавайки международното положение, преценявайки интереситъ на държавата. Следователно, въ тия отношения нѣма нищо ново. Новото, обаче, сѣ тия опити на известни срѣди, които търсятъ да създаватъ позиции за себе си въ разрѣзъ съ истината и за смѣтка на една осѣдителна недобросъвестност.

Свършвамъ, г-да народни представители. Има много въпроси, които заслужаватъ да бъдатъ по-подробно обсъдени, особено въпроситъ на нашата вътрешна политика.

Сега азъ искамъ да кажа само още нѣколко думи, защото смѣтамъ, че при обсъждането на държавния бюджетъ ще имамъ възможностъ да взема по-активно участие въ разискванията и тамъ да си кажа мнението по много въпроси. Искамъ да отхвърля още една теза, която г-нъ Никола Мушановъ подхвърли, за да направи упрѣкъ на правителството: „Вилиѣе, казва, една страхотна цензура, вилиѣе една цензура, която цели да стандартизира дуконетъ и умоветъ“.

Г-да народни представители! Не за пръвъ път слушамъ този упрѣкъ срещу българското правителство. Не съмъ азъ, който мога да се явя на трибуната, за да теоретизирамъ нуждата отъ ограничение на българския печатъ. Но азъ искамъ да погледнемъ нѣщата такива, каквито сѣ, реално, и да признаемъ едно: че въ днешното време, ако биха се отпущнали бентоветъ, ако ние нѣмахме единъ контролъ по печата — разбира се, разуменъ контролъ, който да се съобразява съ всички интереси и доводи, които ще му бъдатъ правени достояние, за да може да не се проявява дребноостъ, да не се стѣснява крагътъ на българската политическа мисль, доколкото тая мисль засѣга въпроситъ на вътрешната и на външната политика и не отива въ разрѣзъ съ генералната линия, която следва българската държава — ако нѣмахме единъ такъвъ контролъ, би било опасно.

Но ето единъ въпросъ, който е много интересенъ и много жизненъ за нашия народъ — въпросътъ за прехраната, за снабдяването.

Г-да народни представители! Всѣки день г-нъ Мушановъ чете в „Зора“ и в „Утро“. И въ двата тия вестника има открити колонии, въ които специално се излагатъ маса нередовности, маса несъобразности, допущнати въ снабдителния апаратъ на българската държава. Министърътъ на търговията, който е на топа на устата, не заповѣда на редакторитъ на вестникитъ: „Забранявамъ да се критикува, забранявамъ да се изнасятъ ели-кои-си факти“. Такова нѣщо нѣма. Всѣки день ги четемъ, и, като ги четемъ, има ли право, има ли основание да казваме, че по въпроса, който е най-жизненъ за българския народъ — въпросътъ за прехраната, за снабдяването — има цензура, която вилиѣе? Азъ бихъ казалъ точно противното — че колкото да е мѣчна задачата да се задоволятъ всички нужди, да се задоволятъ всички интереси, правителството не бѣга отъ критиката, която се прави, за щастие, много добросъвестно. И, следователно, това е едно опровержение на тезата, която се поддържа тукъ, за съществуването на една вилиѣша цензура.

Накрая, г-да народни представители, приключвайки дебатитъ по отговора на тронното слово, ще кажа, че българскитъ народъ, който обръща погледитъ си къмъ Народното събрание, освенъ къмъ правителството, не прави много тънка разлика между изпълнителна законодателна власт. Българскитъ народъ — трѣбва да признаемъ — въ нѣкои райони рѣдко срѣща министъръ, а по-често, всѣки день или най-малко единъ пактъ въ седмицата, срѣща народенъ представител. Ние сме въ положението на гръмоотводъ. Всичко минава презъ насъ, всичко минава презъ насъ. Ние фактически сме патоварени съ една отъ

говорност такава, каквато я има и правителството. И като е така, ясно е, че ние не можем фактически да избягнем от тая отговорност за управлението, ние косвено я носимъ, макаръ отъ гледище на конституцията нашитъ права да сѫ законодателни и контролни. Има нѣщо измѣнено отъ самия животъ, има нѣщо, което е ново. Това е фактическото въ нашия животъ. Следователно, това, което може да се пожелае, това, което е много важно условие за насъ, то е политиката на управлението, не само външна и вътрешна, но и политиката въ най-мѣлната област, стопанската област — производство, снабдяване, производство, финанси — тази политика да може да се покрива съ нашето чувство, че всичко, което е възможно, е направено.

Г-да народни представители! При сегашното време на военна обстановка, при тия събития, които разпалватъ фантазията на хората, при тия събития, които действуватъ на малодушнитъ по единъ начинъ, а на ония, които иматъ ясно съзнание за международното положение, по другъ начинъ, при тия събития ние бихме желали и бихме молили правителството да прояви усилия за задоволяване нуждитъ на народа. То трѣбва чрезъ своитъ дѣла, чрезъ едно здраво управление, чрезъ превъзможване на финанситъ стопански да не ни поставя въ неудобното положение да отговаряме за порядки и за състояния, които нашето вътрешно чувство ни казва, че сѫ незадоволителни. Азъ зная, какво значи да бъдешъ министъръ на търговията днесъ. Това значи да си министъръ на противоречията. Да съгласувашъ тия противоречия, това е едно голямо изкуство, изкуство, свързано съ много мислителност. Знамъ възражението, което се прави — че ние сме се превърнали въ една полицейска държава, защото единъ финансовъ ревизоръ може да те прати на прокурора, и щомъ се касае обвинението за сума, която надминава 200.000 л., ще ти взематъ мѣрка за неотклонение затворъ. Следъ това може да се оправдаешъ, обаче ще бъдешъ обезчестенъ. Зная, че едно полицейско дознание за Х. може да послужи за обвинение. Дохожда следъ това съдебната властъ, разкриватъ се нѣщата и освобождаватъ човѣка. Зная тия упрѣци. Но азъ, като констатирамъ тия упрѣци, които тукъ-тамъ се поддържатъ, искамъ да отбележа, че ние не смѣтаме, че българската съдебна властъ е абдикирала отъ своитъ задължения. И азъ искамъ, вирайки нашата съдебна политика, да ѝ придадемъ още по-голяма стойностъ, още по-голямо значение.

Председателствуващъ д-ръ Петъръ Кьосеивановъ: Моля, г-нъ Яневъ.

Г-да народни представители! Часътъ е 8. Председателството предлага да се продължи заседанието, д-като докладчикътъ приключи своята речъ. Които г-да народни представители приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Подпредседателъ: Д-ръ ПЕТЪРЪ КЬОСЕИВАНОВЪ

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: Г-да народни представители! Ние желаемъ, тия упрѣци, които слушаме тукъ и тамъ, да отпаднатъ. Ние бихме желали, българското съдилиство, съдебната властъ, да стои — както, за щастие, стои — на висота. Съдията ще бъде вѣренъ на закона преди всичко. Той ще бъде вѣренъ и на режима, той ще бъде вѣренъ и на идентъ, които ние отстояваме, идеи, които сѫ спасителни за българската държава, но той е преди всичко съдия. И ние бихме желали яснота въ законодателството, прилагане спешно на съдебнитъ мѣрки, което ще дойде да подсили функцията на българската полиция и на българската администрация. Ние бихме желали, все пакъ, да бъдемъ повече, отколкото сме, една правова държава, която, като тържи смѣтка за събитията, които се развиватъ въ свѣта, да не абдикира и отъ своитъ вътрешни задължения.

Г-да народни представители! Народътъ, като чуе тия разсъждения, като вижда, че и народното представителство, и правителството правятъ всичко, което е по тѣхнитъ сили, той ще счете, че ние сме изпълнили нашия дългъ. А това за насъ е достатъчно. Въ тия моменти, въ които днесъ живѣе България, българската държава ще трѣбва да бъде съ още по-голяма устойчивостъ една социално справедлива държава. Ние трѣбва да имаме амбицията да имаме скарани българи съ българската държава. Дали тѣ ще бъдатъ работници или ще бъдатъ чиновници, които очакватъ нѣщо повече, дали тѣ ще бъдатъ професори, дали тѣ ще бъдатъ политици отъ бивши партии или ще бъдатъ хора на политическата наука, нѣма значение. За служба на българската държава прѣчки нѣма. Ние сме длъжни въ тия съближни моменти, които нищо не измѣняватъ отъ това, което е казано въ тронната речъ и въ отговора, да покажемъ, че народътъ, въ лицето на Парламента и правителството, ясно вижда пътя предъ себе си и ще го следва тѣй, както е казано въ тронното слово, тѣй, както е казано и въ отговора на тронната речъ. (Ръкоплѣскания)

Председателствуващъ д-ръ Петъръ Кьосеивановъ: Г-да народни представители! Разискванията сѫ приключени.

Председателството, въ съгласие съ правителството, предлага за вторникъ, 17 ноември, 15 ч., следния дневенъ редъ:

Първо четене проектоотговора на тронното слово — продължение на разискванията.

Които г-да народни представители, приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 10 ч. 5 м.)

Секретари: { АЛЕКСАНДЪРЪ ЗАГОРОВЪ
ИВАНЪ МИНКОВЪ

Началникъ на Стенографското отделение: ДОНЧО ДУКОВЪ